

PAPER DETAILS

TITLE: DEDEAGAÇ (ALEXANDROPOLIS) ve ETNOLOJİ MÜZESİ

AUTHORS: Özkan ERTUGRUL

PAGES: 67-119

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/705261>

Yayına Geliş Tarihi: 21/02/2019
Yayına Kabul Tarihi : 06/04/2019
Online Yayın Tarihi : 30/04/2019

Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik
Araştırmalar Dergisi
Cilt: 3, Sayı: 1, Yıl: 2019, Sayfa:67-119
ISSN: 2587-2206

DEDEAĞAÇ (ALEXANDROPOLİS) ve ETNOLOJİ MÜZESİ

(Ethnological Museum of Thrace,-Εθνολογικό Μουσείο
Θράκης)

Dr. Öğr. Üyesi Özkan Ertuğrul¹

ÖZET

Günümüzde Yunanistan'ın Evros Bölgesi sınırları içinde Enez Körfezi'nde yer alan bir şehir olan Alexandropolis (Dedeoğaç), tarihsel ve kültürel özellikleriyle dikkat çekmektedir. M.Ö. 340-339 yıllarında İskender tarafından kurulduğuna inanılan ve İskender'in kenti anlamına gelen Alexandropolis şehri, XIX. Yüzyıldan itibaren Osmanlı döneminde Dedeoğaç olarak kullanılmıştır.

Dedeoğaç'ta neolitik dönemden itibaren birçok kültürel iz taşımaktadır. M.Ö. 1. Yüzyıla ait olduğu tespit edilen iki yazıtta bahsi geçen Sali isimli kutsal şehrin Dedeoğaç şehri olduğuna inanılmaktadır. Roma ve Bizans dönemlerinden birçok kilise, manastır, askeri tesisler Dedeoğaç'ın önemli tarihsel birikimleri olarak günümüze kadar taşınmıştır. Daha sonraki dönemlerde Osmanlı hakimiyetine girmesiyle birlikte Edirne vilayetine bağlı bir sancak merkezi haline getirilmiştir.

Bu çalışmada, Dedeoğaç'ın tarihsel ve kültürel geçmişi irdelenerek Dedeoğaç sınırları içerisinde yer alan çeşitli buluntular, eserler incelenmiş ve önemli eser ve buluntular hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Son olarak, Dedeoğaç'ta yer alan ve Trakya kültürüne önemli katkıları olan Alexandropolis Etnografya Müzesi'nden bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dedeoğaç, Etnoloji Müzesi, arkeoloji

¹ Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, ozkanertugrul@trakya.edu.tr .

DEDEAĞAÇ (ALEXANDROPOLIS) and ETNOLOGY MUSEUM

ABSTRACT

Today, Alexandropolis (Alexandroupolis), a city located in the Gulf of Enez within the borders of Evros Region of Greece, draws attention with its historical and cultural features. B.C. The city of Alexandropolis, which is believed to have been founded by Alexander the Great in 340-339 and which means the city of Alexander the Great, XIX. It was used as Alexandroupolis during the Ottoman period.

Dedeagac has many cultural signs since the neolithic period. B.C. It is believed that the holy city of Sali, which is mentioned in two inscriptions that belonged to the 1st century, is the city of Alexandroupolis. Many churches, monasteries and military facilities from the Roman and Byzantine periods have been moved to the present day as the important historical accumulations of Alexandroupolis. In later periods, it was turned into a sanjak center of Edirne province with the Ottoman Empire.

In this study, the historical and cultural history of Alexandroupolis is explored and detailed information about the important artifacts and finds has been examined. Finally, the Alexandropolis Ethnography Museum in Alexandroupolis, which has a significant contribution to the culture of Thrace, has been mentioned.

Keywords: Alexandroupolis, Ethnology Museum, Archeology.

Giriş

Bugün Yunanistan sınırları içinde yer alan Evros Bölgesi kenti olan Alexandropolis (Dedeagaç),tarihi coğrafya dışında kültürel yapısı ile de dikkat çeker ve Enez körfezinde yer alır. Kelime anlamı olarak İskender' in kenti anlamına gelen Alexandropolis (Αλεξανδρούπολη) , MÖ 340 - 339 yılları arasında İskender tarafından kurulduğuna ve adını ondan aldığına inanılır. Ancak bunun yanında 1919 yılında Yunanistan topraklarına katıldığında kral olan I. Alexandr'a ithafen adının bu olduğuna dair ileri sürülen fikirler daha çok inandırıcıdır.AyrıcaTürkçe'deki karşılığı olan Dedeagaç adının da,XV.yüzyıl Osmanlı devrinde yaşayan Bektaşî babalarından birinin sıfatı olarak 19.yüzyıldan itibaren kullanıldığı kabul edilmektedir.Özellikle geçen yüzyıldan itibaren son derece hareketli olan tarihi anıtlar bakımından da kendini gösterir.

1. Dedeagaç'ın Arkeolojik Gelişimi

Dedeagaç'da merkezde fazla buluntu olmamasına rağmen, çevrede neolitik dönemden itibaren görülen bazı izlerden özellikle Makri, Potamos, Dorissos, Mikro Vouni gibi alanlarda dikkat çekici kültürel alanlara sahiptir. Tunç çağında ise

kültürel alan yerleşimi, Meriç'ten karasu'ya Vistonida gölüne ve Rodoplara kadar uzanan bir yelpaze şeklindedir.M.Ö.7 yüzyıldan itibaren ise yerleşim ağı samotraki başta olmak üzere Mesembria, Zona ve Sali bölgelerinde görülmektedir. Roma döneminde ise M.S 1. Yüzyılda Dedeğaç ile doğusundaki Traianoupolis(Kararıca) mevkisi arasında var olduğu tespit edilen iki yazıtta "kutsal ülke"den bahsedilmektedir, bu ülkenin bugünkü Dedeğaç şehri olduğu ve adının Sali (Σάλη) olduğu inanılmaktaydı.Sali kasabası, bugünkü Dedeğaç ile tanımlanmaktadır. Yukarıdaki sonuç, M.S 4. yüzyılın Roma ulaşım kaynaklarında (itineraria) doğuda Traianoupolis (Loutra) ve Dedeğaç'ın batısında çok sayıda bulgu olduğunugöstermektedir. Ayrıca Sali için M.Ö. 425-421'de Atina hükümdarlığına vergi ödediği kaynaklardan bilinmektedir. Roma döneminde, yeni bir şehir olan Traianoupolis, SamothrakiPera bölgesine egemenliğinde ve Egnatia Yolu üzerinde kurulmuştur. Bizans döneminde bölge İstanbul'a yakın olması nedeniyle önemli bir role sahipti. Bundan dolayı bu bölgenin çevresinde yeni yerleşim birimleri de inşa edilmiştir. Yerleşim alanları; Traianoupoli, Vira, Makri,(elimizdeki bilgilere göre ve bir kısmı kalıntı da olsa halen ayakta olan manastır ve kiliselerden bazıları AyiosYeoryios'ninBasilikası 9.-10.yüzyıl,Çapraz kare kilise 12. Yüzyıl,AyiosYeoryios Manastırı 13. – 14. Yüzyıl,AyiaAnastasia kilisesi 1800ve AyiosYeoryios Manastır'daki Şapel 1920,bunlardan bazılarıdır).Feres'deki Panaghia Kosmosoteria, Aghioi Theodoroi mağara kilisesi ve askeri tesisler ile Potamos ve Avanta kaleleri yine önemli eserlerdendir. Dedeğaç'ın çeşitli uygarlıkların varlıklarını gösterdikten sonra özellikle Bizans devrinden Osmanlı devrine kadar yani 1360'da Osmanlı hakimiyetine kadar terk edilmiş bir bölge olduğunu göstermektedir. Osmanlı Döneminde Şehrin Türkçe Dedeğaç adını 15.yüzyılda burada bulunan Bektaşî tekkesinde, bir ağacın gölgesinde oturmayı âdet edinen bir Bektaşî dedesinden aldığı söylenmektedir. Osmanlı yönetiminde Dedeğaç sürekli artan öneminden dolayı önce bir kaza olmuş,1884 yılında sancak merkezi haline getirilip Edirne Vilayeti'nebağlanmıştır.Mutasarrıflığa ise Petro Broviç getirilmiştir.Osmanlı dönemine ait 1319 tarihli Edirne Salnamesi'nde Dedeğaç şöyle anlatılır: “Dedeğaç kazası, şarkenİnoz(Enez),cenuben Adalar Denizi, garben Gümölcine, şimalenSoflu kazalarıyla mahdud olup 11.900 İslâm, 7.180 Rum, 10.459 Bulgar, 121 Yahudi, 659 Ermeni, 81 katolik olarak cem'an 30.400 nüfuslu Miri, Ferecik, Şahinler, Doğanhisar, Semadirek namlarında beş nahiye, kırk iki karye şamildir”. “Yirmibeş otuz sene önce, sade bir iki baraka ile ahşap birkaç kulübeden ibaret iken elyevmen 994 hane, 276 dükkân, bir hükümet konağı, bir askeri kışla, iki cami-i şerif, biri idadi olarak 4 mektep, 3 kilise, 1 umumi hastane, 12 çeşme ve müteaddit otel ve gazinolar...” .1871 yılında, küçük balıkçı köyüne demiryolunun ulaşması ve Rus ve Avusturya gemilerinin limana gelmesiyle, Dedeğaç'ın

gelişimine büyük katkı sağlamıştır. 1884 yılında Dedeagaç'ın öneminin artmasıyla kaza olan Dedeagaç sancak merkezi haline gelmiştir. Sultan II. Abdülhamid döneminde Dedeagaç sancağında 103 cami, 2 mescit, 6 hamam, 22 han, 340 değirmen, 3 un fabrikası ve 20 çiftlik bulunmakta idi.1889 yılında şehirdeki güvenliği tesis etmek için bir kışla ve bir telgrafhane inşa edilmiştir. Sultan II. Abdülhamid'in emriyle 1892 yılında Dedeagaç'ın Küçük Derbent köyüne bir Bulgar kilisesi inşa edilmiştir. Dedeagaç merkezinde ikamet eden Museviler için bir adet sinagog inşa edilmiştir. 1894 yılında Dedeagaç'taki mahkeme binası restore edilmiştir. 1896 yılında Dedeagaç'ın merkezinde ikamet eden Bulgarlar bir Bulgar kilisesi inşa etmiştir.1902 yılında denizden gelen dalgaların şehri sular altında bırakmasından dolayı Dedeagaç Limanı'na dalgakıran inşa edilmiştir. Böylelikle Dedeagaç'ta sel felaketinin olması bertaraf edilmiştir. 1905 yılında Dedeagaç Limanı Şark Demiryolu Şirketi tarafından temizlenmiştir. Dedeagaç Limanı'nın öneminin artması Tekirdağ ve Enez limanlarının prestijini azaltmıştır. 1903 yılında Bulgar komitecileri Doğu Rumeli'yi işgal ettikten sonar Batı Trakya'ya yönelmişlerdir. Bulgarlar'ın Batı Trakya'yı işgal etmelerinin iki sebebi vardı. Birincisi sebebi Batı Trakya'da yaşayan Bulgarları kurtarmak, ikinci sebebi ise Batı Trakya'yı Bulgaristan topraklarına dahil ederek Akdeniz'e ulaşmaktı. 1903 Mayıs ayında Bulgar Komitecileri Dedeagaç'taki Rum Metropolitliği'ni ve Rum Konsolosluğu'nu havaya uçurmayı planlamıştır. Fakat Osmanlı Hükümeti Bulgarları herhangi bir saldırı teşebbüsüne karşı tedbir alarak planlarını bozmayı başarmıştır. 1904 yılında Yunanlı komutan Pavlos Melas'ın Bulgarlar tarafından suikasta uğramasıyla "Makedonya Mücadelesi" (1904-1908) başlamıştır. 1870 yılında Bulgar Eksarhlığı'nın kurulmasıyla Rum Ortodoks Kilisesi ve Bulgar Eksarhlığı arasında meydana gelen husumet, 1903 yılında Makedonya meselesinin başlamasıyla daha da şiddetlenmiş, "Kiliseler Meselesi" Makedonya mücadelesine dahil edilmiştir. Bulgaristan, Rum Ortodoks Kilisesi'nin Batı Trakya'daki nüfusunu kırmak maksadıyla Bulgar Eksarhlığı'na yardım ederek bölgede okul ve kilise açmak istiyordu. Aynı şekilde Yunanistan Devleti de Batı Trakya'daki Bulgar nüfusunu engellemek için Rum Ortodoks Kilisesi'ne destek vermekteydi. Dolayısıyla Rum Ortodoks Kilisesi, Batı Trakya'ya daha çok kilise ve okul açmak arzusundaydı.Batı Trakya'da Bulgaristan-Yunanistan arasında bölgeye nüfus etme çekişmesi yaşanırken, İngiliz, Fransız ve İtalyan şirketleri Dedeagaç bölgesindeki yeraltı zenginliklerini keşfetmek için bölgede detaylı saha çalışması yapmaktaydılar. Avusturya, Fransa, İtalya, Rusya, İngiltere ve Yunanistan Dedeagaç'a elçilikler açmışlardır. Böylelikle diplomatik açıdan şehrin üstlendiği coğrafi konjonktürü itibariyle, önemli bir vizyona ve misyona sahip olmaya başlamıştır. 1912 de Birinci Balkan Savaşı sırasında şehir, Bulgar birlikleri tarafından işgal edilmiştir. İşgalin ilk kurbanları, Müslüman Türkler, akabinde de

Yunanlılar olmuştur. Ağustos 1913'te Bükreş Antlaşması'na göre, bölge Bulgarlara verildiğinde pek çok yapı ateşe verilerek yok olmasına neden olmuştur.Ardından 24 Mayıs 1919 yılında kısa süreli küçük bir ordu denilebilecek bin kişi ile İtalyan'lar Dedeagaç'ı işgal etmişlerdi. Dedeagaç geçici bir dönem İttifak Komutanlığı tarafından yönetilirken, Yunanistan'ın temsilcisi ise Eleftherios Venizelos'un güvenilir bir devlet adamı olan yöneticisi Charissios Vamvakas'tı. Vamvakas, Batı Trakya'nın 14 Mayıs 1921 Yunanistan'a ilhak edilmesinde politik becerisiyle büyük rol oynamıştır.

Gerçekte Osmanlı Devleti'nin Balkanlara açılma sürecinde,1360 yıllarında Dedeagaç ve çevresini fethetmeye başlamıştır.Ve uzunca bir aradan sonra 1912 yılına kadar da hüküm sürmüştür.Ardından antlaşmalarla Yunanlılara verilen Dedeagaç Yunan kralı I.Alexandross'un buraya gelerek şehre kendi adını vermesiyle kent şehir görünümüne kavuşmuştur.İşin ilginç yanı daha 19.yüzyılın başında Osmanlı,Anadolu'da yaşayan pek çok yörük halkı buraya taşınmıştı.Zaten bu yılların ardından Sultan Aziz ile başlayan bazı yenileşme hareketleri ışığında da burada Telgrafhane,postane ve bir de banka kurulmuştur.Açıkçası Dedeagaç köy görünümünden çıkmaya başlamıştır.Ayrıca bir de liman inşa edilerek sahil boyunca ulaşım ve ticaret için kolaylıklar sağlanmışır.1870'li yıllardan sonra ise kışla(27 Mayıs 1908 yılında açılmasına rağmen bugün çok az bir kısmı ayakta),hastane,okul,cami,kilise,çeşmeler,hükümetbinası, karakol,demir ve karayolları,gümrükbinası,yetimhane,ticaretodası,medrese, rüştiye ve elçilik binaları inşa edilerek daha da büyümesine katkıda bulunulmuştur.

Ancak bunun yanında 19.yüzyıla kadar şehir içi ve yakın çevresinde bu ve bundan sonraki tarihlerde varlığını tesbit edebildiğimiz pek bir buluntu yoktur.Sadece uzak çevrelerde son derece hareketli bir tarihi geçmişe sahip olarak ilk yerleşimlerin prehistorik dönemle kadar indiği bilinmektedir.19.yüzyıla kadar sadece bir sahil yerleşim yeri olarak balıkçılara hizmet eden bir görünümüdür.Osmanlıların eline geçtiği dönemlerde bile Ferez daha bir hareketli iken bu bölgenin bir sayfiye yeri olarak durduğunu görüyoruz.Özellikle uzak çevrede gelişen ve fosil buluntular ile dikkat çeken bir merkezdir.Yakın çevrede yer alan Ferecik(Ferez) ve Sufli'nin yanı sıra sıcak su kaynakları ile bilinen Traianapolis antik kenti yanı sıra hemen yanından geçen antik Via Egetia yolu kalıntıları ile ilginç bir yerleşim yeri olarak görülür.Dedeagaç özellikle 1860 yılında Dedeagaç adı ile kurulduğu anlaşılmaktadır.Ardından 19.yüzyılın ikinci yarısında 1896 yılında Osmanlılar tarafından inşa ettirilen demiryolları sayesinde önem kazandığı anlaşılmaktadır.Bu önem özellikle de İstanbul-Selanik hattının açılması ile daha da artmıştır.Ayrıca Osmanlı devrinde her ne kadar madenler alanında ciddi çalışmalar yapılsa da daha sonraki zaman dilimlerinde bugün dahi

bu ekonomik güç unutulmuşu benzemektedir.Halbuki 1900 yılların başından beri gerek Dedeagaç ve çevresinde ve gerekse Ferez bölgesinde Kurşun,bakır,gümüş,linyit ve petrol gibi madenlerin varlığı bilinmekte idi.Ve bu da Dedeagaç'a ekonomik bir önem katıyordu.Bunların yanısıra özellikle Ferez'de bol miktarda olmasına karşın Dedeagaç'da da görülen kurşun ve bakır yatakları yakın yerleşim yeri olan Karakaya Köyü başta olmak üzere çevrede ve merkezde kendini göstermiştir ki,bu ve buna benzer madenler önem konusundaki detayı da açıkça belirtir.

Ayrıca gelişen ancak son derece bakımsız olan liman ve işletmeleri de bu sayede onarılmış,temizlenmiş ve daha kullanılabilir bir duruma gelmiştir.Önceleri Edirne Vilayetine bağlı bir ilçe durumunda iken 1884 yılında bütün vilayetlere uzaklığı ve giderek çok fazla önem kazanmasından dolayısancak verilerek ,merkezi bir yerleşim yeri haline gelmiştir.Sancak yöneticisi olarak da Mutasarrıf Petro Broviçatanmıştır.Osmanlı devrinin bu zamanlarında sancak olmadan önceki nüfusu dokuz bin iken hemen sonra yaklaşık yetmiş bin nüfuslu bir merkez durumuna gelmiştir.Bu dönemde merkezde sekiz konsolosluk ve demiryolu ile deniz taşımacılığı ile ilgili pek çok acentelik açılmıştı.Dedeagaç 1912 de Bulgarlar tarafından ele geçirilmiş ve Bükreş antlaşması ile 1913 de Bulgarlara verilmiştir.Bu yıllar Müslüman Türklerin en fazla zulüm gördükleri zaman dilimlerinden biridir.İlginç konu ise ise bu ortamda Türk halkına en fazla destek Dedeagaç Rum Metropolit Yovakim Efendi tarafından sağlanmış gıda ve can sağlığı için koruma sağlanmıştır.14 haziran 1913 yılındaki bu olaylardan sonra Osmanlı Devleti tarafından Yovakim Efendi,Mecidi nişanı ile onurlandırılmıştı.

Fakat hemen arkasından I.Dünya savaşı sonrası 1919 yılında kent, Yunanlılara bırakılmıştır.Bu ise Neully antlaşması adı ile bilinir.Bu değişim sonrası kısa bir süre zarfında kentteki pek çok Osmanlı eseri hızlı bir şekilde kaybolmaya yüz tutmuştur.Özellikle Sevr(1920) ve Lozan(1923)antlaşmaları ile Dedeagaç kesin olarak Yunanlıların elinde kalmıştır.Fakat tarihler 1941 yılını gösterdiğinde Dedeagaç tekrar Bulgarlar tarafından ele geçirildiyse de 1944 de tekrar Yunanlılara geri verildi.Osmanlı devrinde sancak olduğunda merkez ve çevresinde kayıtlı 103 cami,2 mescit,6 hamam,22 han,340 değirmen,3 un fabrikası,20 çiftlik varken bunların hızla kaybolduğu anlaşılmaktadır.1888 yılında yaptırılan resmi evrak deposu yanısıra 1891 de telgrafhane dışında sadece bu yıllarda Yahudi,Bulgar ve Yunan toplumları için pek çok kilise ve havra inşa edilmiştir.Bunların hemen hepsi Osmanlı arşiv kayıtlarında mevcuttur.Bunlar arasında 1895 yılında inşa ettirilen Dedeagaç hastanesi gerçekte fakir olan halkın tedavisinin sağlanması amacıyla kurulmuştu.1904 yılında ise geniş hatlı bir su şebeke sistemi yanısıra

askeri ahırlar ve ilkokullar inşa ettirilmişti.1906 yılında ise bugün halen kullanılan liman içi dalgakıranın inşası bitirilmiştir.

Bugün Dedeğaç gerek az da olsa Roma,Bizans eserlerinin yanı sıra çok fazla sayıdaki Osmanlı devri eserleri ve post-bizans devri eserlerini bünyesinde barındırmaktadır. ilk defa 1 Haziran 1880 tarihinde çalışmaya başlayan kentin sahilinde yer alan Fener, deniz boyundan 27 metre,bulunduğu zeminden 18m. yüksekte olup, gemilere 27 deniz milinde işaret vererek limana yaklaşmalarını sağlamaktadır. 1850 yılında Dedeğaç limanında gemilerin limana girmeleri sırasında ortaya çıkan karışıklığı ve 1870'lerde, Dedeğaç'ın şu anki limanı bulunduğu yere küçük bir gemi iskelesi inşa edildiğinde, denizcilerin ve Trakya Körfezi'ndeki balıkçıların işlerini kolaylaştıracak bir deniz fenerinin kurulması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Böylelikle limanın batısında, geniş bir alananda taştan yapılmış, silindirik bir kulenin tepesine deniz feneri yerleştirilmiştir. Osmanlı Devleti'nde deniz fenerlerinden sorumlu olan şirket (L'administration generale des phares de l' Empire Ottoman) idi. Fakat Dedeğaç Deniz Feneri'nin inşaatını , bu şirketin ana hissedarı olan (La Societe Collas et Michel) Fransız şirketi elemanı Faron tarafından inşa edilmiştir.

Fener, Osmanlı'nın bu son zamanlarında Trakya bölgesinde inşa ettirdiği hastane, cami, tren yolları gibi anıtların yanısıra halen ayakta kalan en önemli eserlerin başında gelir. St. Joseph Catholic Kilisesi, Ethnological Museum of Thrace, Polyphemus, (Kyklop) Mağarası, Metropolis İkona Müzesi ve Aya Nikola Kilisesi önemli gezilecek yerler arasındadır. Bunlardan Aya Nikola Kilisesi önceleri son derece küçük bir yapı iken Hristiyan cemaatin çoğalması ve yeterli olmaması dolayısı ile 1892 yılında Rum Patrikliği isteği doğrultusunda alınan izinle genişletilmiş daha doğrusu yeniden inşa edilmiştir. Daha sonra da bir takım küçük eklemelerle bugün halen Dedeğaç'ın ana kilisesi olarak görev yapmaya devam etmektedir. 1908 yılında ise kız ve erkek öğrenciler için okul inşasına izin verilmiştir. Ancak bu gerçekleşirken var olan erkek okulu, kız okuluna, kız okulunun da sıbyan mektebi şekline çevrilmesi ile inşa faaliyetleri tamamlanmıştır. Bu okullar ise günümüzde İkon Müzesi ve Metropolitlik binaları olarak kullanılmaktadır. Yine kilisenin yanına bahçe içine ihtiyaç duyulması üzerine ek bina yapılmıştır ki, burası aynı zamanda Metropolitliğin de bulunduğu yerdir. Yine eski adı ile Muslihiddin Mahallesinde vakıf arazisi üzerinde 1910 yılında bir Bulgar kilisesi ve çan kulesi inşa edilmiştir.

Bütün bu binalar arsında bugün Kutsal Metropol Müzesi olarak kullanılan Leontaridio Okulu Hacı saffet Bey tarafından Rum cemaatine arsası bağışlanan ve 1907 yılında inşa edilen bir okuldur. Yapı bugün metropolitin hemen yanında yer

almaktadır.Binanın inşa masrafları ise AntonisLeontaridis tarafından sağlanmıştır,Erkek okulu olarak tasarlanmasının ardından hemen yanbaşıda bulunan küçük okuldaki erkek öğrenciler buraya taşınmıştır.Küçük okulun yerine ise bugün de görülen ilkokul inşa edilmiştir.,bu iki yapı harmonik bir yapıya sahip olabilmeleri için heykelleri İtalya'dan getirtilmiştir. Altmışlı yılların ortalarına kadar Orta Okul olarak hizmetini sürdürmüş olup, günümüzde Dedeagaç Kutsal Metropolü Din Müzesi'ne(ikon Müzesi) ev sahipliği yapmaktadır. Doğu ve Kuzey Trakya'dan kalma eski kilise ikonları burada sergilenmektedir. Trakyalı ressamların eserlerinin yer aldığı galeri ve MetropolitanAnthimos'un dini kütüphanesi de burada bulunmaktadır.Ancak 1324(1906/7) tarihli Osmanlı arşivleri incelendiğinde aslında iki yapının da kaçak olduğu yani ruhsatsız olarak inşa edildikleri anlaşılmaktadır.Bugünkü planlarıyla neredeyse hiç fark olmadan günümüze gelebilen yapılarda sadece birkaç küçük değişiklik yapılmıştır.1880 li yıllarda yine HagiosNicholaos kilisesinin hemen yanına inşa edilen diğer küçük okul kuruluşundan itibaren uzun yıllar boyunca, Dedeagaç bölgesinde tek Yunan okulu olarak bilinmektedir. İlk yıllarda üç derslikten oluşmaktaydı. 1901 yılından sonra eski binaya üç derslik daha ilave edildiği tahmin edilerek Dedeagaç Erkek Okulu olarak adlandırılmıştır.Ruhsatsız olarak görülen ise bu yeni yapılmış ek bölümlerdir.1909 yılında ise alınan yeni ruhsatla eski yapı yıkılmış,diğer okulla uyum sağlaması için bugün görülen yeni yapı inşa edilmiştir. Yeni bina Kız Okulu olarak 1914 yılına kadar faaliyetine devam etmiş ve daha sonra bulgar işgalinde 1914- 1920 yılları arasında askeri amaç için kullanılmıştır. Dedeagaç'ın Yunanistan'a ilhakından sonra 1941 yılına kadar tekrar eğitim birimi olarak faaliyetine devam etmiş, ancak Alman işgali sırasında eğitim hizmeti tekrar durdurulmuştur. Söz konusu yapı 1945 yılından sonra tekrar okul olarak faaliyetine başlayıp, 1974 yılında eski eser ilan edilerek günümüze kadar 3. İlköğretim Okulu olarak çalışmıştır.

Hagios Nicholaos Kilisesi ise, daha önce var olan kilisenin rum cemaatine yetersiz gelmesinden dolayı Rum Patrikliği'nin isteği doğrultusunda masrafları cemaat sandığından karşılanmak üzere genişletilerek yeniden yapılmasına izin verilmiştir. Ayios Nikolaos Kilisesi'in temelleri 1892 yılında atılmış, açılışı da 26 Ağustos 1901yılında Enes Mitropoliti GermanoTheotoka tarafından yapılmıştır. Kilise taş malzeme ile inşa edilmiştir. Yapının bir kubbesi, sağ ve sol tarafında iki çan kulesi bulunmaktadır. Eldeki bilgilere göre bu alanın arsası da yani kilise ve okulların bulunduğu tüm arazi Hacı Saffet Bey tarafında Rum cemaatine tahsis edilmiştir. İbadethanenin inşası için mimar ve ustalar İstanbul'dan getirtilmiştir. Kilise İstanbul Kadıköy'de bulunan AyiaTriada'ya Kilisesi'ne benzetilmek

istenmiştir.Yine Dedeğaç'ta bulunan Ayiosİyosif Katolik Kilisesi ise aslında Bulgar cemaati için inşa edilmiş bir yapıdır.

Yunan kayıtlarına göre kilise 1896 başlayıp1901 yılında yapımı tamamlanmıştır. Resmi inşaat emri 28 Ekim 1898'de İstanbul'da verilmiştir. Ancak Osmanlı arşivlerine göre yapı aslında daha önce var olan bir kilisenin yıkıntıları üzerine tekrar Bulgar Patrikliğinin isteği üzerine verilen izinle eski Muslihiddin mahallesinde Padişahın arazisi üzerine inşa edilmiştir.Bu ise Devlet arşivinde detaylı olarak şu şekilde ' 'Atufetlu Efendim Hazretleri

Şura-yı Devlet-i Mülkiyye Dairesi tarafından gerekli evraklar ile birlikte takdim kılınan mazbatasında görüldüğü üzere Dede Ağaç Kazasının Muslihiddin mahallesinde Sultan Beyazid Han-ı Gazi Hazretleri vakfına ait olan onüçbin kuruş değerindeki ve dört yüz zirai' ölçüsündeki arsanın üzerinde Yusuf (Josef) namındaki bir Bulgar cemaati için inşa edilmiş olan kilise bulunmakta olup bu kilisenin çan kulesinin tekrardan inşa edilmesini talep eden Bulgar Cemaati konu hakkında gerekli görülen ruhsat için tarafımıza başvuruda bulunmuşlardır.Bu çan kulesinin yapılacağı arsa da tıpkı kilisenin de olduğu gibi vekıf arsası üzerine denk geldiği için bir inceleme komisyonu kurulmuş ve bu komisyonun hazırladığı raporlar gerekli görülen diğer resmi belgeler ile Divan-ı Humayyun'a yollanmakla kalmayıp Adliye ve Mezaheb Nezaret-i Celilesine de yollanmış ve tarafımızdan istenilen diğer malumatlar da daha sonra bahsi geçen kurumların ilgili memurklarına sunulmuştur.Padişahımızın iradesi de bu yönde olduğu için gerekli mazbatanın hazırlanmasının doğru olacağını düşünmekle beraber emr ü ferman devletlu efendim hazretlerininindir.

Mârûz-ı Çâker-i Kemîneleridir ki Reside-i dest-i tazim olup melfûfiyle beraber menzur-ı âlî buyurulan işbu tezkere-i samiye-i Sadaretpenahileri

üzerine mucibince irade-i seniyye-i cenab-ı Hilafetpenahişeref müteallik buyurulmuş olmakla ol babda emr u ferman hazret-e men-lehu'l-emrindir.

DSC0234

Şura-yı Devlet

Mülkiyye Dairesi

Aded

1704

Dedeagaç kazasında Bulgar cemaati için İstevi(?) Yusuf namıyla tekrardan inşa edilecek olan bir kilise ve çan kulesi için ruhsat talebinde bulunan Bulgar patriklerinin bu arzusu üzerine Edirne vilayetinde bulunan vekfiyeler incelenmiş ve sonucunda hazırlanan tezkere Divan-ı Hümayyunla birlikte Adliye Ve Mezahib Nezaretine yollanarak bu yazı 18 Nisan 1226 tarihli ve beşyüz numaralı karar olarak okunmuştur. Bahsi geçen bölgede yani Edirne vilayeti dahilinde Dedeagaç kazasında Bulgar cemaati için İstevi(?) Yusuf namıyla tekrardan inşa edilecek olan bir kilise ve çan kulesi için ruhsat talebinde bulunulmuş olup inşaa masraflı olarak belirlenen meblağınBulgarcemaati tarafından karşılanacağı ve bu şekliyle bu inşaatın yapılmasında bir sakınca olmadığı anlaşılmıştır. Padişahımızın buyurduğu hali ile bu kabulname divan-ı hümayyunkalminene gösterilen evrak ile Dahiliyenin yüce emri ısrarı hususunda divan-ı hümayyun kalemine tekrardan gönderilmesi ve adliye ve mezahib nezaretinden tekrardan gerekli malumatların alınmış ve bunun yanında keşif defteri ve yapının bir resimi de sunulmuştur. Emir ve ferman emir sahibinindir.

DSC0235

Bab-ı Ali Hazine Evrakı

İrade-yiSeniyye hakkında Elde Bulunan Belgelerin Tablosuİrade-yiSeniyye'nin ÖzetiDedeagaçta kilise ve çankulesi inşasına dair (Tarihi:1328 / İrade-yiSeniyye Numarası:2527) Elde Bulunan İrade-yiSeniyyelerinTürleri:Şura-yı Devlet Mazbatası (Evrak Numarası: 1704 / Aded:1)

Harita (Evrak Numarası: - / Aded:1) ‘ ‘ aktarılmıştır .

Belgeden de anlaşılaacağı üzere kilise ikinci kez yapılmış olup,ayrıca bir de çan kulesi için izin alınmıştır.Belgenin diğer kısımlarında ise ölçüler çizimler yer almaktadır.Fakat yapı bugünkü durumu ile Osmanlı Devleti'nden alınan izinle inşa edildiğinden çok farklıdır.Bunun doğal nedeni ise geçirdiği savaş etkileri ve daha sonra özellikle İtalyan'ların yapıda gerçekleştirdikleri onarımlardır.Anlaşıldığı üzere ilk yapımında oniki sütunlu bazilika formu gösteren bir yapıdır.Ve girişte son derece yüksek bir çan kulesi yer almaktadır.Naos bölümünde ise küçük ve yüksek kasnaklı bir kubbe yerleştirilmiştir.Apsis içten ve dıştan yarım yuvarlak olup,yapının kuzey ve güney cephelerinde kapı geçişleri hazırlanmıştır.Yine bu cephelerde destek kolonları aynı zamanda süsleme unsuru olarak da kullanılmıştır.Bugün görülen basit gül pencereleri haç motifine çevrilmiştir.

Aynı yapının hemenbitişğinde ve kuzey tarafında, aynı yıl (1896) bir bodrum, yüksek bir zemin kat, birinci kat ve bir çatı katından oluşan bir

yapı,Katolik Piskopos binası olarak inşa edilmiştir. Bu bina, Katolik Kilisesinde görevli rahip ve piskoposların ikameti için ev olarak kullanılmıştır. Katolikler şehri terk ettikten sonra, mevcut yapı Katolik Kilisesi'nin mülkiyeti olarak kaldı.Daha sonra bina, 1955 yılında Ticaret Okulu, daha sonra da 1970'lerin ortasına kadar İktisat Lisesi olarak işlev görmüştür. Bu dönemden sonra 2007 yılına kadar, Dedeagaç İzçileri Kulübü tarafından kullanılmaya devam etmiştir. Kısa bir önce Katolik Kilisesi binayı restore ederek, bugün apartotel olarak çalıştırmaktadır.

Yine Dedeagaç'ta yer alan ve bugün halen sağlam bulunan AyiosIoannisProdrornosSurp Garabet Ermeni kilisesi 1875-1886 yılları arasında inşa edilmiştir.Kilise İstanbul'dan buraya göç eden Ermenilerin kendi imkanları ile inşa edilmiştir. Ermeni kiliselerinde gelenek olduğu üzere burada ilk kez yol kenarına bu dönemde bir de çeşme yapılmıştır. Ayrıca kilise çevresine yine bu dönemde bir okul ve toplantı merkezi kurulmuştur.19.yüzyıl Osmanlı livasında merkez olarak görülen Dedeagaç'a bağlı durumda Derbent köyündeki Bulgar kilisesi ve mektepleri yine sayılması gereken önemli yapılardandır.1899/1900 tarihli Osmanlı belgesine göre burada var olan kiliseye ek okul inşası bu tarihte başlamıştır. İki katlı olarak inşa edilen yapıya yüksek basamaklı bir merdivenle çıkılmakta olup, üzeri düz çatı ile bitirilmiştir. Bütün bunların dışında 1903/1804 tarihli Osmanlı belgesi doğrultusunda alınan izinle burada aynı yıl içinde bir de Yahudi cemaati için sinagog inşası gerçekleşmiştir. Sinagog, dikdörtgen planlı olup, kuzeyde üç, güneyde bir kapı ve iki pencere açıklığına sahiptir. Pencerelevir sivri kemerlerle nihayetlenmiştir. Batıda üç, doğuda ise iki pencere açıklığı bulunur. Giriş anıtsal bir kapıya sahiptir. Birinci Dünya Savaşı ve Bulgar işgali (1916-1918) yılları sırasında Katolik Cemaat büyük işkencelere maruz kalmış ve kilisenin bazı bölümleri zarar görmüştür. Batı Trakya'da tek olma özelliğini koruyan katolik kilisesinin, uzunluğu 25metre, eni 14 metre, yükseklik ise 9 metredir. İki sıralı yeşil mermer sütünlü yapının duvarları yontulmuş taş ile inşa edilmiştir. Zaman içinde kilisenin kapı ve pencereleri tahrip olunca 1958 yılında İtalyan'ın Milano şehrinden getirilen ustalar tarafından onarılmıştır. Yapının çatı ve çevresi 1995-2005 yılında ciddi bir restorasyondan geçirilmiştir.Yine Dedeagaç'ta Müzik orta okulu olarak kullanılan aslında Gureba hastanesi olarak inşa edilen yapı bir vakıf eserdirAslında Türk okulu olarak inşa edilmiş ardından başgösteren veba hastalığından dolayı hastaneye çevrilmiştir.Kaynaklara göre hastanenin yapımına 1893 yılından başlanmış olup 1895 yılında inşaatı tamamlanmıştır. Açılışı Ali Bey tarafından yapılmış ve Osmanlı'nın son yıllarında Türk okulu olarak çalıştığı belirtilmiştir. Konum itibarıyla bina inşa edildiği yıllarda, şehrin kuzeyinde ve dış kısmında Bulgar Damlar Mahallesi'ne giden yol üzerinde idi. Bugün ise caddeler

değiştirdiğinden, 14 Mayıs-Kaviri,Papanastasiu,İrodotu,Thrakis) caddeleri kavşağında bulunmaktadır.Daha sonra ise Dedeğaç'ın Yunanistan'a ilhakı ile 1922-1924 yıllarında Yunan Askeri Hastanesi, akabinde de 1974 yılına kadar Devlet Hastanesi olarak çalışmıştır. 1975-2002 yılları arasında Hemşire Okulu olarak çalıştıktan sonra belli bir süre terk edilip, 2010 yılından sonra da Dedeğaç Belediyesi kararıyla bölgede okul hizmetlerini karşılamak için restore edilerek, hali hazırda Dedeğaç Müzik Orta Okulu olarak hizmet vermektedir.Osmanlı devrinde inşa edilmeye başlanan Zarifio Pedagoji Akademisi ise Balkan Savaşları nedeniyle inşaat, kaba inşaat ve çatısız olarak bırakılmıştır. Bu yapı o dönem için askeri veya deniz okulu için inşa edildiği rivayet edilmektedir. Yapıyla ilgili farklı görüşler de ileri sürülerek bazılarına göre ziraat okulu bazılarına göre de askeri hastane olarak Alman bir mühendis tarafından tasarlanmıştır. Bina üç katlı olup, zemin katının belli bir kısmı yerin altında kaldığı görülmektedir. Geniş ve yüksek merdivenleri sayesinde binanın zemin katı değil,birinci katı giriş olarak kullanılmaktadır. Yapı taş duvar ile örülmüştür. Dış duvar 50-70cm, iç duvarlar ise 25-30cm kalınlıktadır. Bodrum katında 50x50cm.ölçülerinde betondan inşa edilmiş olan altı sütun yer almaktadır.Binanın çatısı dokuz bölümden oluşmuş ve bu bölümlerin sekizi ağaç ile örülüp kiremit kaplanmış olduğu, geriye kalan ön cephenin ise demir ile örüldüğü tespit edilmiştir.1890 yılında inşa edilen ve bugün kreş olarak kullanılan yapı,Osmanlı devrinde Devlet konutu olarak yapılmıştır.İlk yapılış amacı pek belli olmasa da uzun zamandır kreş olarak kullanılmaktadır.Sütunlu girişe sahip olan yapı,geniş bir kapı ve iki yanında pencere açıklıklarına sahiptir.

Dedeğaç'ta vilayet olduktan sonra inşa edilen Hükümet binası,bazı kaynaklarda mahkeme dairesi olarak da anılmaktadır.19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başlarında (1890-1910), demiryolu ve liman nedeniyle şehir, Osmanlı devletinin çıkarlarını teşvik etmek ve bu süre için modern yapı inşaa altyapısı oluşturmak için tüm ön koşulları yaratmıştı. Bu vesile ile Dedeğaç Hükümet Konağı 1890 yılında inşa edilmiştir. Bu binanın etrafında, farklı hizmet alanlarında bulunan, adeta bir devlet daireleri kompleksi kurulmuştur.Dikdörtgen planlı ve girişin sütunlar ile dışa taşkınlık yaptığı bina bol pencereli inşa edilmiştir.iki yandan dışa taşan bölümler ile batı tarzında özellikler gösterir.İki katlı inşa edilen yapı iki katta da birbirini tamamlayan özelliklere sahiptir.İlk yapıldığında önünde son derece büyük bir bahçeye sahip olan yapı daha sonra çevresine inşa edilen yapılar ile birlikte Devlet binalarının toplandığı bir merkez durumuna kavuşmuştur.Bugün sahile çok yakın bir konumda yer almaktadır.Yine Dedeğaç'ın Yunanistan'a geçmesinden sonra postahane olarak kullanılmaya başlanan ve Osmanlı devrinde Karargah merkezi olarak inşa edilmiş olan yapı,1890 yılında inşa edilmiştir.Arka arkaya iki bölümlü olarak inşa edilen

yapı,tek katlı olarak düzenlenmiştir.Her cephede bol pencereye sahip yapı,dikdörtgen açıklıklar içinde demir şebekelere sahiptir.Tüm yapılar gibi bu yapıda neo-klasik özellikler taşımaktadır.Dedeğaç'ın belki de günümüze neredeyse hiç değişmeden gelen yapıları arasında Osmanlı Devleti'nin özel önem verdiği Demiryolu ve binaları gelmektedir.Bu uğurda Osmanlı devletinin pek çok kez değişik bahanelerle gereğinden fazla ödeme yapılan, binaların başında gelmektedir. "SocieteImperial de Chemins de Fer de la Turquied D 'Avrupa" - Avrupa Türkiye Demiryolları (Avrupa Demiryolları veya Doğu Demiryolları)-kurulmasıyla Dedeğaç Tren İstasyonu Binası 1874 yılında inşa edilmiştir. İstasyon, dört bağımsız yapıdan oluşmaktadır. Dış görünümü taş duvarlı olan yapı iki katlıdır.İstasyonun ana binasının dışı ise sonradan ahşap ile kaplanmıştır.Bu binanın bitişiğinde ise tek katlı bir yapı daha bulunmaktadır. Tüm yapılar bugünkü Edirne eski tren garı(Karağaç) binaları düzeninde dizilmişlerdir.Binalar bugün hala Yunanistan Demir Yolları (OSE) tarafından kullanılmaktadır.Tren istasyonunun ana ofis binası olarak hizmet veren yapı bugün yine aynı bölgede son derece sağlam olarak günümüze ulaşmıştır.Üç katlı olarak inşa edilen yapı güney tarafından dışa taşkın bir çıkıntı ile hareketlendirilmiştir.Kayıtlara göre yapı ilk inşa faaliyetleri sırasında 1874 yılında yapılmıştır.Yine bir dönemde,2.Dünya savaşı sırasında Fransız-Yunan ortak demiryolu şirketi yöneticisi olan Heiz'in bir süre ikamet ettiği yer olarak bilinmektedir.Dedeğaç içinde en ilgi çekici yapılardan biri de hiç şüphesiz gözlerden uzak bir noktada yer alan Askeri istasyondur.

Şehirde aslında iki istasyon inşa edilmişti.Birincisi, limanda Batı Demiryolu İstasyonu ile ikinci olarak şehrin kuzey doğusunda yapılan Askeri İstasyondur.Kuzey doğuda var olan Askeri İstasyon Birinci Dünya Savaşı'nda 7 ekim1915'te Müttefik Güçler tarafından bombalanarak iki istasyon arasındaki bağlantı kesilmiştir. Mevcut istasyon, bir zemin kat ve bir iki katlı iki binadan oluşmaktadır. Dış duvarları yontma taş, iç mekan ahşap ile inşa edilmiş,kiremit çatılı bir yapıdır. Tek katlı olarak görülen yapı aslında çift katlı olarak inşa edilmiş olup, girişte çift eğimli bir çatı ile örtülmüştür.BugünDedeğaç Belediyesi'ne ait olup, çocuk yuvası olarak çalışmaktadır

Yine Dedeğaç'ta Katolik cemaate ait erkek çocuklar için 1892 yılında inşa edilen yapı,Tütün deposu-mağazası olarak tanınmaktadır.1904 yılında, okul sergisi sırasında, deney odasında yangın çıkmış ve binanın büyük bir kısmı tahrip olarak yanmıştır. Mevcut bina 1923 yılında AgopAstarjan'a ait olan tütün işleme şirketi "Zenepal De Tampa" tarafından satın alınmıştır. 1924 yılında yeniden inşa ve tamir edilerek bölgedeki tütününün depolanması ve pazarlanmasında kullanılmıştır. 1940'ta Yunan-İtalyan savaşının ilanına kadar yeniden inşa edildiği ve bu amaç

için kullanılmıştır. İşgal sırasında Bulgar hapishanesi,işgal sonrası ise kısa dönem kırsal bölgelerden gelenler için mülteci yurdu olarak kullanılmıştır. Yunan iç savaşı sırasında solcu mücadele gruplarına katılanlar için hapishane olarak kullanıldığı ileri sürülmüştür. Daha sonra 1995'te, Evros Otobüs Ulaştırma Şirketi (KTEL) istasyonunu kullanımı için Evros'un (KTEL) hissedarları tarafından satın alınmıştır. 1995'te Dedeagaç Belediyesi Başkan Yardımcısı AndreasKafetzi'nin destek ve izni ileEliasEvagelidis tarafından restore edilip modern bir Belediye Kütüphanesine dönüştürölmek üzere Dedeagaç Belediyesi tarafından satın alınmıştır.Üç katlı ve son derece gösterişli bir yapı olan bina,her cephede açılan bol pencere ile neo-klasik özellikler taşıyan görünüme kavuşmuştur.her pencere klasik geometrik desenler ile hareketlendirilmiştir.Ayrıca pencerelerde demir parmaklıklar yerleştirilerek hapishane görevini tamamlamıştır.

Liman bölgesinde bulunan 9 depo, Doğu Demiryolu Şirketi (C.O.) tarafından 1869-1872 yılları arasında Osmanlı Devletine ait bir arazi üzerine inşa edilmiştir.Mevcut depolar liman ve demiryolu arasındaki nakliyeciliği kolaylaştırmak amacıyla Osmanlı Devleti zamanında yapılmıştır.Bu proje çerçevesinde depoların yapılması öngörülmüştür. Dedeagaç Limanının ilk planlamalarını1873 yıllarında İzmir limanınıda inşa eden DussaudBrothers şirketinin elemanları A.Guerard ve L.Dussaud tarafından yapılmıştır. Daha sonraki planlamalar 1890'da Aslan ve 1910'da ConranSchokke tarafından yapılmıştır. Bu ise Dedeagaç limanında inşa edilen depoların neden İzmir'deki depolara benzer olduğunu açıklamaktadır. 1878'de Ruslar tarafından hazırlanan cadde planlamasında , dokuz deponun deniz kenarına, iki farklı alanda çizilmiş olduğutespit edilmiştir. Limanın batı tarafında beş depo,doğu tarafında da diğerlerinden daha dar ve birbirine bitişik dört deponun yapıldığı çizimlerde belirtilmiştir. Bu iki grup bina arasında bulunan boşlukta, depoların ve limanın önünde bulunan depoları birleştiren demir köprüler inşa edilmiştir. Limanın rıhtımı ile depolar arasında dört demiryolu hattı bulunduğu ve alanda demir yolu trafiğini engellenmemesi için yüksekçe iki veya üç demir köprü bulunduğu belirtilmiştir. Demir iskeletli bu ahşap köprüler,işçilerin buğday ve tahılları boşalttıkları rıhtımdan az çıkıntı yapan büyük bir boşaltım yerine varmaktaydı. 9 Ekim 1915'te, depolar İngiliz filosunun şiddetli bir bombardımanı ile tahrip edilmiş, bir dönem harabe halinde oldukları, fakat ardından ne zaman onarıldıkları ve kalan depoların bugünkü hale nasıl getirildikleribilinmemektedir.Dedeagaç'ınyüzyılı aşkın bir süredir alışveriş merkezi olduğunu, günümüzdeki bu depolardan ve Yunan Demiryolları Teşkilatı, Dedeagaç Liman İdaresi ve Dedeagaç Belediyesi tarafından ticari amaçla kullanmalarından anlamaktayız.

Osmanlı dönemi yapılarından, şehir içinde dört cami ile bir mescitten ve ayrıca bir okuldan bahsedilmektedir. Bugün, sayılarının fazla olduğunu bilmemize rağmen günümüze ulaşabilen tek cami olma özelliği bulunan Dedeagaç camisi'nin, tam tarihi bilinmemektedir. Dedeagaç cami-i ve yanında bir mektep, Hamidiye Mahallesi Camii, Hükümet Camii, Mahmudiye Camii ve bir mescit vardı. Ayrıca yine bu dönemde Dedeagaç ile bugün turistik bir bölge olan Makri arasında toprak yol olduğundan önce buraya bir şose yol inşa edilmiş ve arada kalan akarsulardan dolayı yirmi adet küçük-büyük yirmi adet köprü inşa edilmiştir. 12.5 km. uzunluğundaki yola taş döşeme yapılmıştır. Bu köprülerden Semailpınarı Köprüsüne Padişahın, Kavacık Köprüsüne de Padişahın Babasının adı verilmiştir. Ve 1889 yılında başlayan bu inşaatlar 12 aralık 1889 tarihli kayıt ile açık bir şekilde belirtilmiştir. Bugün şehirde sadece Dedeagaç Camii varlığını sürdürmektedir. Ayakta kalabilen cami Balkan Savaşı sırasında, Bulgarlar tarafından yakılmış, 1921 yılında şehrin Yunanistan'a ilhakından sonra cami Yunan Hükümeti tarafından onarılmıştır. Bundan dolayı caminin giriş kapısının sol tarafındaki pencere üzerinde Yunanca bir kitabe vardır. Yapı dikdörtgen şeklinde dört köşe üzerine oturtulmuş, düz tavanlı ve kubbesiz olup, sağ tarafında bir minaresi vardır. Caminin 1906 yılında yapıldığına dair bir kitabesi bulunmaktadır. Avlunun haziresinde yer alan mezarlardan Hasan Faik Paşa'nın mezarı ve mezar taşı bulunmaktadır. Hasan Faik Paşa bir asker olduğu anlaşıyor, fakat kimliği hakkında fazla bir bilgi edinilememiştir. Ancak kitabesinden 3 mart 1904 yılında öldüğü ve Paşa yardımcısı olarak elli iki sene görevine sadık bir şekilde Osmanlı Devletine hizmet edip bu uğurda canını verdiği, ikinci Ordu kumandanlığında iken rahmetli olan bir piyade kumandanı olduğu anlaşılmaktadır. Abdülhamid döneminde vefat ettiğinden mezar taşı üzerinde süsleme olarak hamidi fes yer almaktadır. Bahçede yer alan ikinci mezar taşı ise 26 şubat 1893 tarihli olup, Rumeli Beylerbeyi rütbeli olarak Trabzon'lu Alemdârzâde Hüseyin Rüşdî Paşa'nın Dedeagaç idare amiri iken vefat etmesiyle birlikte hazırlanmıştır.

Caminin iki kitabesi vardır: Birincisi Arapça, mermer üzerine kabartmalı yazılmış. Kur'an-i Kerim'den bir ayet ve altında 1324 H. (1906) yazılıdır. Kim tarafından yaptırıldığı yazılmamıştır. İkinci kitabe ise Osmanlıca kötü bir hatla yazılmış, şöyledir: Yunan Hükümeti tamiri 1339 H. (1921). Cami 1993 yılında ikinci defa faili meçhul kişiler tarafından yakılmış olup, Yunan Hükümeti tarafından tekrar tamir ettirilmiştir.

2. Etnoloji Müzesi

Bugün Dedeagaç'ta yer alan ve son derece ilgi çekici olan Trakya kültürüne büyük katkı sağlayan bir müzeden de bahsetmemiz gerekmektedir. Genellikle

etnoğrafya müzesi olarak bilinen Alexandropolis Etnoloji Müzesi* devlet desteğini üzerinde fazla hissetmeden yaşamaya çalışan özel müzelerden biridir. Müzenin kurucusu ve halen yöneticiliğini yapan Bayan **Angeliki Giannakidou** idealleri üzerinde giderek neredeyse mal varlığını bu uğurda harcamış biri olarak dikkat çekmektedir. Zaten son derece zor bir durum olan özel müzecilik, yöneticiliğini yapan Giannakidou'nun aklına koyduğu böyle bir çalışmada tüm zorlukları da beraberinde göğüslemiş gibi gözükmektedir. Aslında aile kökleri doğu Rumeliye kadar giden Giannakidou, Selanik bölgesinde çiftçilik yapan ailesinin çektiği çileleri, iç savaşlar ve zor yıllarda pek çok yakın aile ferдинin ölmesi ile karışık ortamda bile ideallerini hiç unutturamamıştı. Güçlü bir dede imajı ailede Babasından çok kendini daha fazla hissettirmişti. 1947 yılında doğan Giannakidou, pedagoji eğitimin yanı sıra folklor ile de uğraşmıştır. Bu eğitimin ve ailesinin zengin bir çiftçi olmasının sonuçlarını yıllar sonra açacağı müzede görecektir. Kendisini tanıdığımızdan beri gördüğümüz iyi bir dost olmanın yanı sıra Türklere olan içten samimiyetini de net olarak göstermiş olmasıdır. Neredeyse gece gündüz demeden çalışan sürekli seyahatleri ile Trakya kültürü için malzeme toplayan ve bunları son derece titizlikte sergilemeye alan ve ayrıca her ortamda herkese açık olarak sunan bir kişilik sergilemektedir. Kendi imkanları ile alıp, işlevini değiştirdiği Dedeagaç içindeki ev gerçekte köklü bir ailenin ikamet ettiği bina idi. Ancak Selanik'te doğup büyüyen ve daha sonra Dedeagaç'a gelip yerleşen **Giannakidou**, artık geri dönmeyip yaşamını burada sürdürmeye başlamıştır. 1967'de 18 yaşında Trakya'ya gelen ve Trakya hakkında gördüğü ve dinlediği okuduğu hikayeler ve tabii ki el yapımı taş aletler O'nu çok etkiledi. Ona göre hizmet ettiği her şey için başka nasıl bir alanda çalışabilirdi. Ayrıca Trakya'nın bir gücü var. "İhtiyacımız olan şey onu daha iyi tanımak, başkalarını sevmesini sağlamak için onu sevmek. Eğer inanmıyorsanız, diğerini ikna etmeyi, yerinizi nasıl teşvik edeceğinizi ve teşvik edeceğinizi. Yerimizle gurur duyuyorum çünkü burada yaşıyorum ve ana neden hikayem -kendi hikayem-" diye tanımlamaktadır.

O'na göre " Müze neredeyse on yıldır, sürekli Trakya'nın kültürünü hizmet veren ve kar amacı gütmeyen bir organizasyondur. Bu Trakya'nın maddi kültür nesnelerini ve nadir arşiv fotoğrafları, kayıtların toplanmasını içerir. Büyük ölçüde Trakya zenginliğini ve güzellik geleneğinin, araştırma ve entelektüel yaratıcılık merkezi aracılığı ile çağdaş bir gerçeklikle eskiyi bağdaştırmak üzere bir tanıtım merkez oluşturmaktadır. Bu müze, Trakya'nın sakinleri için değil, aynı zamanda bölgede ziyaretçiler için sadece bir referans noktasıdır

Koleksiyonun oluşturulması 1967'de Trakya'ya geldiğinde başladı. Bu ise başlangıçta tuttuğu kayıtlar, yaptığı seyahatler ve okumalar takip etti. Ve artık yavaş yavaş, nesnelerin görsel ilgisi, bu yerin coğrafyası ile ilgili her şeye takıntılı hale geldi. Bunca yıl boyunca Trakya halkı ile yaşadığı üzüntü ve sevinçlerin

birçoğu O'na yol gösterdi. Ancak bir müze açmak öyle kolay bir şey değildi.Eşinin mimarlık ofisinde yapılan çalışmalar sonucu ciddi bir maliyet çıkmıştı.Ancak Eşi ve çocukları kendisine destek vererek müzeyi açmasını istediler.Bunun üzerine Dedeagaç içinde bugün müze olarak halen kullanılan bina yeniden elden geçirildi.Yeni bölümler ve müzecilik anlayışı ile son derece masraflı bir düzenleme yapıldı.Ancak O her zaman müzenin bir yaşam biçimi değil araç olduğunu belirtti.Binanın restorasyonu ve müzedeki mekânların düzenlenmesi, dört yıl sürdü.O kendisi için bile bu işin ne kadar zor olduğunu;

“Büyük bir meydan okuma oldu ” şeklinde yorumlamaktadır.Bir koleksiyonunun kayıtlarının belgelenmesi ve temaları zenginleştirmek, öngörülen araştırma, müzecilik ve museographic tasarımı, aynı zamanda halkın hareketleri sonucu oluşan kültürel takibi yapmak, kayıt ve dahası ilk görselleri seçme işlerinin yapılmasının yanı sıra, teknik sorunları aşabilmek için de yaptığı çalışmalar dört yıllık bir zaman dilimi sonunda bitirilebilmişti.Yaşamı boyunca politikadan uzak durmasını ise “ insanı sinirli ve sevimsiz yapıyor” sözleri ile belirten Giannakidou,bu yüzden bir gün Bulgaristan'da,bir başka gün Filistin'de,İspanya'da,Türkiye'devs.gerçekleştirdiği aktivitelerle kendini göstermektedir.Hani DOST olan ve aradığınız içtenliği duruşundan bile anladığınız sizden - bizden biri olarak kendi ve herkesle barışıktır.Hiç bir menfaat beklemeden ailesinin pek çok malvarlığını hiç düşünmeden sanata ve kültüre aktaran pek fazla kişi tanımıyoruz.Her ne kadar bunu itiraf etmese de Müze ve faaliyetleri O'nun yaşamının artık merkezini oluşturmaktadır.

Bütün bu çalışmalar sırasında yakın arkadaşları ve bazı kurumlar da kendisine inarak bazı desteklerde bulunmuşlardı.Müzecilik alanında en tanınmış StamatisZannos, museography tarihçi K. Chatzopoulos,N. Efstratios, Mina Machairopoulou,C. Papadakis, Maya Tsokli ile Niarchos Vakfı'nın küçük bir katkısı bu destekçiler arasında sayılabilir.

Bugün Dedeagaç'ta yer alan müze içinde barındırdığı eserler kadar yaptığı faaliyetler ile de dikkat çekmektedir.Özellikle çocuklar için gerçekleştirdiği son derece yapıcı ve eğitici seminer ve programlar ciddi çalışmaların ürünleridir.Modern anlamda uzman pedegog ve öğretmenlerle yaptığı bu çalışmalar dışında sürekli olarak aktif görülen sempozyumlar,sergiler,konferanlar,seminerler gibi çalışmalar sergilemektedirler.Çünkü O'na göre,“Müzeler geçmişin mezarlıkları değildir. kültür mirası oluşurken gelenekler , sadecekostüm,bilgive düşüncenin yaratılmasına yetmezdi. tarihsel, sosyal ve politik bilinci güçlendirmek için, zaman ve mekan ilişkisini tekrar tekrar canlı tutmak gerekirdi. Benim için, popüler kültür bir servettir, bir bilgiye sahip olursanız, yargılama gücünüz vardır. Çünkü yargılayabilirsiniz, can sıkıcı ve baskı altında olan her şeye karşı da direnebilirsiniz. “görüşü ağır basmaktadır.Bundan dolayı sürekli olarak canlı bir müze anlayışı ile çalışmalarını sürdürmektedir.Müzedeki kurduğu atölye çalışmalarının yanı sıra kitap sunumları, müzik gösterileri, şiir okumaları, belgeseller, çeşitli etkinlikler faaliyet alanlarını açıkça belli eder.Ayrıca ücretsiz ziyaret edilen müzenin küçük ama şirin satış ofisinde pek çok yayının yanı sıra

Trakya kültürüne ait son derece ucuz etnoğrafik parçalar alabilir, bir kahve veya çay içebilirsiniz. Şanslı gününüzde iseniz belki bir parça tamamen orijinal bir Osmanlı veya Bizans dönemi tatlısı ile debulüşabilirsiniz. Müzenin ana hedefi olan eğitimin yanı sıra ikinci hedef hiç şüphesiz **Trakya kültürünün korunması, yönetimi ve tanıtımı**". olarak görülmektedir. Dolayısı ile sergide yer alan tüm eserler özenle Trakya kültürünü tanıtıcı özelliklere sahiptir. Müzedeki eserler, 17. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın başına kadar olan dönemi kapsamaktadır.

Müze bünyesine geçmeden önce mimari durumunu değerlendirmek gerekir. Bugün Dedeagaç'ta Mayıs caddesi 63 numarada bulunan müze, birtaştan yapılmış, Neo-klasik bina olarak dikkat çeker. Duvara yerleştirilmiş küçük bir tarih yazısından 1899 yılında inşa edildiğini öğrenmekteyiz. Yapının ilk inşasının Edirne'den gelen ve burada yerleşen tanınmış bir aileden Altıninalmazis adında bir iş adamı tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Altıninalmazis ailesi toplum içinde yüksek bir sosyal statü sahibi ve çok etkili bir aileydi. Aynı aileden bir başkası daha sonra Dedeagaç'ın ilk belediye başkanı oldu. Yapı 1937'de torununa çeyizolarak bir tüccar tarafından satın alındı. 1998 yılında ise Angeliki Giannakidou'nun ailesi, binayı alıp restore etti ve 2002'de ev Müze olarak faaliyete geçti. Bundan sonra bina yeni bir sosyal işlevle hayata geri dönmüştür. Bugün yapı, zeminde 161,4, bodrumda 130,5 ve yeni ek binada 35 metre karelik uygulama alanlarına sahiptir. Ayrıca küçük bir antre boşluğuna yerleştirilmiş ofis ve kitaplık-arşiv ile hizmet vermektedir.

Yeni misyonu, Trakya kültürünün bilinmeyen zenginlik ve güzelliği ile bir araştırma ve yaratıcılık merkezi olarak bir buluşma noktası olması idi. Bugün Müze eskiyi, yeniyi, çağdaş gerçekliği ve popüler geleneği bir araya getirmektedir. Bugün müzenin dinlenme alanı olarak görülen evin iç avlusunda bitki çayları ve geleneksel tatlılar ile Trakya bölgesine has özelliklere sahip hediyelik eşya mağazası ile huzurlu bir kafe yer almaktadır.

Müzenin sergi alanlarında ise eserlerin dışında belgeler ve resimler içeren arşivler, kayıtlar, videolar ve kütüphaneden oluşan bölümler yer almaktadır. Müze koleksiyonunda 500'ün üzerinde nesne sergilenmektedir.

Müzede yer alan tüm koleksiyon belirli başlıklar altında toplanmıştır. En göze çarpan bölümde **Giysiler** yer almaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun başlangıcından, Yunan, Pomaklar, Ermeniler, Yahudiler, Türkler ve Romanlar'a kadar geniş bir yelpazeye sahip nesnelerin toplanması sırasında neredeyse tüm bölge araştırılmıştır. Bu çalışmalar sırasında görülmüştür ki, Evros vilayetinde ve Trakya'da bir bütün olarak var olan çeşitli etnik gruplar, bölgedeki kültür geleneğine ışık tutmuşlardır. 1923'te Lozan Antlaşması ile gelişen mübadele sonucu Yunan halkı için nüfusun en önemli hareketlerine sahne olmuştur. Sonuçta Karadeniz'den, Anadolu'dan ve Kuzey-doğu Trakya'dan gelen insanlar, Evros vilayetinin de dahil olduğu kuzey Yunanistan'da yerleştiklerinde beraberlerinde getirdikleri giyim kuşam gelenekleriyle Evros bölgesine zenginlik

kattılar. Müzede bunların örneklerini açık bir şekilde görmekteyiz. Erkeklerin geleneksel kıyafetleri Trakya'nın her yerinde neredeyse ortak kıyafetler olarak görülmektedir. Anlaşıldığı üzere ortak Trakya kültürü hakim bir unsur olarak yaşamıştır. Trakyalı erkeklerde ayak bileklerinde daralma yapan pantolonlar ve geniş pantolonlar vardır. Bununla birlikte, kadın elbisesi farklıydı, her kostüm, ortaya çıktığı sosyal grubun karakterini ifade ediyordu. Evros ilçesindeki kadın kıyafetleri genellikle bazı özel isimlerle anılmaktadır. Bugün müzede yer alan giyim-kuşam ile ilgili eserler; Makro ,Gefira (Uzunköprü), Metaxades, Petrotas, Marides, Kavaklı, Soufli, Ormenio ve Ftelia, Sarakatsan, Pomak, Ortakoy, NeaVyssa, gibi merkezlerin yanı sıra ,göçlerle Anadolu'dan gelen Kapadokya ve Kara Deniz gibi şehir ve bölgelerdeki insanlardan toplanmıştır. Her kostümün kendine özgü pastoral ve dekoratif özellikleri, tekstil grubunun özel estetik anlamını ifade etti ve kullanıcıların ekonomik ve mesleki ayrımları, yaşları ve aile ve yerel toplumdaki özel rolleri hakkında bir bilgi kodu oluşturdu. Özellikle kırsal toplumda kadınlar geleneksel biçimleri, şekilleri ve nakış kalıplarını, büyümlü güce sahip olan ve geleceğe aktarılacağına inandıkları dini sembollerini yeniden üretmişlerdir. Bu üretim sırasında yün, ipek, pamuk ve keten , Trakya'nın tekstil endüstrisinde kullanılan, 18. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar olan alanın kültürel ve ekonomik yaşamında önemli bir rol oynayan temel malzemelerdir.Yine tekstil içinde değerlendirilen değişik dönem ve amaçlı baş giysileri son derece önemlidir. Gelin başlarından erkek keplerine kadar pek çok eser vardır. Ayrıca müzede önemli bir yer tutan **madeni eserler** arasında kazanlar, tencereler, bakraçlar'ın yanı sıra değirmen taşları Trakya çiftçilik hayatındaki faaliyet alanlarını da göstermektedir. Müzede bulunan tüm eserlerin bir kısmının kataloğunun verildiği bu makale kapsamında da görüleceği üzere müzede sadece Trakya bölgesinin değil Anadolu'dan da pek çok bölgeden eserler sergilenmektedir. Bu eserler ise Anadolu'dan Yunanistan'a göç eden insanların beraberlerinde getirdikleri anı eşyalarıdır.Bu eşyaların yaptığımız araştırma sonucunda halen Anadolu'da kullanılmakta olduğunu anlıyoruz. Özellikle Kapadokya ve Karadeniz'den bu bölgeye göç edenler,bu bölge dışında Selanik, Kozan ve Evros bölgelerini nedense daha çok tercih etmişlerdir.Sadece bununla kalmayıp,Anadolu'dan geldikleri bölgeler ile ilgili dernek ve vakıflar kurmuş,ayrıca sadece eşya biriktirmeyip bunun yanı sıra dededen toruna şiveli bir şekilde Türkçe'yi de aktarmışlardır.Doğal olarak da yüzyıl önce göçetmelerine rağmen çoğunlukla Türkçe bilmeleri hiç de şaşırtıcı değildir.

Müzenin belki de görülmeyen ama son derece önemli olan özelliği ise çok ciddi bir arşive sahip olmasıdır.İşin güzel yanı bu arşivi araştırmacılara açmasıdır.Bu arşivde sadece müze ile ilgili yayın ve belgeler yer almaz.Tüm Trakya kültürü ile ilgili bilgilerde bulunmaktadır.

Müze sosyal faaliyetleri ise son derece ilgi çekici olarak bu kadar kısa sürede yüzlerce etkinliğe sahip olmuştur.Bunlar arasında Trakya'da özellikle çocuklar için Müzik Eğitimi'ni kurmuşlardır: Her yıl 2000-3000 çocuk müzenin eğitim programlarını uygulamaktadır.İlk ve orta öğretim öğretmenleri için seminerler

düzenlenmiştir. Evros köylerindeki kulüplerdetoplantılar, müzikal etkinlikler ve konuşmalar yapılarak Trakya kültürünü bilgilendirmek ve tanıtmak için çalışmalar yapılmıştır. Trakya'ya ait kitap ve koleksiyonların yanı sıra ilgili multimedya materyal ve filmlerinin yapımlarını üstlenmiştir. Yine Yunanistan ve Avrupa Üniversitelerinden araştırmacılar ile işbirliği içinde özellikle öğretmenler için düzenlenen atölye çalışmaları ve vatandaşlar için konferanslar ve seminerlerin yanında, Trakya tarihini ve kültürünü ilgilendiren konularda Yunan ve Türk bilim adamlarının ve öğrencilerin katıldığı sempozyumlar düzenlenmiştir.

Sonuç

Dedeagaç bugün gerek az da olsa Roma, Bizans eserlerinin yanı sıra çok fazla sayıdaki Osmanlı devri eserleri ve post-bizans devri eserlerini bünyesinde barındırmaktadır. Dedeagaç'ta yer alan ve son derece ilgi çekici olan Trakya kültürüne büyük katkı sağlayan bir müze bulunmaktadır. Genellikle etnoğrafya müzesi olarak bilinen Alexandropolis Etnoloji Müzesi devlet desteğini üzerinde fazla hissetmeden yaşamaya çalışan özel müzelerden biridir. Müzenin ana hedefi olan eğitimin yanı sıra ikinci hedef hiç şüphesiz **Trakya kültürünün korunması, yönetimi ve tanıtımı**". olarak görülmektedir. Dolayısı ile sergide yer alan tüm eserler özenle Trakya kültürünü tanıtıcı özelliklere sahiptir. Müzedeki eserler, 17. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın başına kadar olan dönemi kapsamaktadır.

Bugün Müze eskiyi, yeniyi, çağdaş gerçekliği ve popüler geleneği bir araya getirmektedir. Müzenin sergi alanlarında ise eserlerin dışında belgeler ve resimler içeren arşivler, kayıtlar, videolar ve kütüphaneden oluşan bölümler yer almaktadır. Müze koleksiyonunda 500'ün üzerinde nesne sergilenmektedir. Müzede yer alan tüm koleksiyon belirli başlıklar altında toplanmıştır. En göze çarpan bölümde **Giysiler** yer almaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun başlangıcından, Yunan, Pomaklar, Ermeniler, Yahudiler, Türkler ve Romanlar'a kadar geniş bir yelpazeye sahip nesnelerin toplanması sırasında neredeyse tüm bölge araştırılmıştır. Bu çalışmalar sırasında görülmüştür ki, Evros vilayetinde ve Trakya'da bir bütün olarak var olan çeşitli etnik gruplar, bölgedeki kültür geleneğine ışık tutmuşlardır. 1923'te Lozan Antlaşması ile gelişen mübadele sonucu Yunan halkı için nüfusun en önemli hareketlerine sahne olmuştur. Sonuçta Karadeniz'den, Anadolu'dan ve Kuzey-doğu Trakya'dan gelen insanlar, Evros vilayetinin de dahil olduğu kuzey Yunanistan'da yerleştiklerinde beraberlerinde getirdikleri giyim kuşam gelenekleriyle Evros bölgesine zenginlik kattılar. Müzede bunların örneklerini açık bir şekilde görmekteyiz.

Müzenin belki de görülmeyen ama son derece önemli olan özelliği ise çok ciddi bir arşive sahip olmasıdır. İşin güzel yanı bu arşivi araştırmacılara açmasıdır. Bu arşivde sadece müze ile ilgili yayın ve belgeler yer almaz. Tüm Trakya kültürü ile ilgili bilgilerde bulunmaktadır. **Müze sosyal faaliyetleri** ise son derece ilgi çekici olarak bu kadar kısa sürede yüzlerce etkinliğe sahip olmuştur. Bunlar arasında Trakya'da özellikle çocuklar için Müzik Eğitimi'ni kurmuşlardır. Her yıl 2000-3000 çocuk müzenin eğitim programlarını uygulamaktadır. İlk ve orta öğretim öğretmenleri için seminerler düzenlenmiştir. Evros köylerindeki kulüplerde toplantılar, müzikal etkinlikler ve konuşmalar yapılarak Trakya kültürünü bilgilendirmek ve tanıtmak için çalışmalar yapılmıştır. Trakya'ya ait kitap ve koleksiyonların yanı sıra ilgili multimedya materyal ve filmlerinin yapımlarını üstlenmiştir. Yine Yunanistan ve Avrupa Üniversitelerinden araştırmacılar ile işbirliği içinde özellikle öğretmenler için düzenlenen atölye çalışmaları ve vatandaşlar için konferanslar ve seminerlerin yanında, Trakya tarihini ve kültürünü ilgilendiren konularda Yunan ve Türk bilim adamlarının ve öğrencilerin katıldığı sempozyumlar düzenlenmiştir.

***Müzenin eserlerini yayınlama izni verdiği ve bunca yıllık içten dostluğu için Sayın Angeliki Giannakidou'ya teşekkür ederim.**

KAYNAKÇA

Anonim:Dedeagaç,**Ana Britannica**,c1,s.338

Anonim; “Dedeagaç”, **Türk Ansiklopedisi**,(M.E.B Yay.)C. XII. Ankara 1964,395-396

Anonim;**Osmanlı Belgelerinde Batı Trakya**,İstanbul 2009

Anonim;OsmanlıArşivi;**I.AZN**,Dosya 34,gömlek 2,belge 4

Anonin;OsmanlıArşivi;**I.AZN**,Dosya 51,gömlek 12,belge 6

Anonim;OsmanlıArşivi;**I.AZN**,Dosya 67,gömlek 25,belge 8

Anonim;OsmanlıArşivi;**I.AZN**,Dosya 98,gömlek 21,belge 4

Anonim;Osmanlı Arşivi; **HRT-h-01017-00001**

Anonim;İ.Ü.Nadir Eserler kütüphanesi,90850/119

Anonim;İ.Ü.Nadir Eserler kütüphanesi,90418/18

Dedeğaç ve Etnoloji Müzesi... The Meriç Journal Cilt:3,Sayı:6, Yıl:2019

Anonim;**Θρησκευτικά Μνημεία Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης**,(ReligiousMonuments in theEasternMacedonia- Thrace, Region of theEasternMacedoniaandThrace,)2008

Atasoy,NazanYavuzoğlu;Alexandropolis’in Yıllanmış Evinden Trakya yaşamına :Trakya Etnoloji Müzesi,**Taç Dergisi**,s.07 İstanbul 2016,s.74-81

Avramea,A, G. Aikaterinidis, S.ArvanitidouK.Vakalopoulos, Ch. Bakirtzis, G.Delopoulos, V.Papapoulia, A.Pavlopoulou, C.Pelekidis, K.Svolopoulos, D. Triantaphyllos, **Thrace,Region of EasternMacedoniaandThrace**, 2000

Ayverdi,EkremHakkı:**Avrupa’da Osmanlı Mimari eserleri**,C.IV,İstanbul 2000(2.Baskı)

Bakalopoulos,Theodoros;**Ortakioikailititsa**,Alexandropolis 2009

Bıçakcı,İsmail;**Yunanistan’da Türk Mimari Eserleri**,İstanbul 2003

Giannakidou, Angeliki ;**EthnologikoMouseioThrakhs**,Alexandropolis 2003

Günalan,Rıfat;Tanzimat Sonrası Osmanlı Devletinde yabancı şirketler tarafından yürütülen iş ve işlemlerinde Türkçenin kullanımı meselesi, **Avrasya İncelemeleri Dergisi - Journal of EurasianStudies (AVID)**, V/2 (2016), 341-363.

Halil,Harun;SultanII.Abdülhamid Döneminde(1876-1908) Dedeğaç,**Rumeli İslam Araştırma Dergisi** , Sonbahar 2018, sayı ,2 sayfa 99-111

İNCİCİYAN P.L, -ANDREASYAN, H.D., (1974), “Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyası”, **Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi** 2-3, , s.11-88

Μπακιρτζής Χ. – Τριαντάφυλλος Δ.;**Traki**, (Οδηγός ETBA) Αθήνα 1988

Πέννας Χ.,**Ξυλόγλυπτη βυζαντινή εικόνα Οδηγήτριας από τηνΑλεξανδρούπολη. Αφιέρωμα στημνήμηΣτυλιανού Πελεκανίδη**, Θεσσαλονίκη 1983

Pıtatzis,Nikolaos- IoannisFyntanidis; Alexandropolis’in Tarihi yapıları, (**IstorikaKtiriaTisAleksandropolis**),Yunanistan Teknik Odası Trakya Bölgesi Bölümü çalışma heyeti(Tz.)

Temircidi, Maria; Dedeğaç’tan Alexandropolis’e (**Από ΤοΔεδέαγατς στηνΑλεξανδρούπολη**), (1860 -1920) Dedeğaç Tarihi, Yüksek Lisans Tezi

Xanthoulis,Giannis;**Alexandropouli**(tz)

Yapar,Berrin;**Yunanistan'daki Türk Eserlerinde Kitabeler**(Dedeğaç, Dimetoka, İskeçe,Gümülcine,Selanik,Kavala,Yenice-Karasu),Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yüksek lisans tezi,,İstanbul 2007

Ekler:

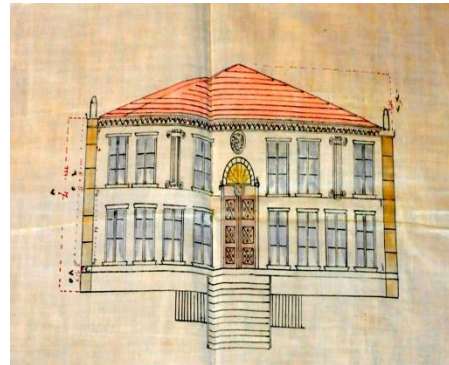
Fotoğraf 1: Dedeğaç'ın durumu ve yolları

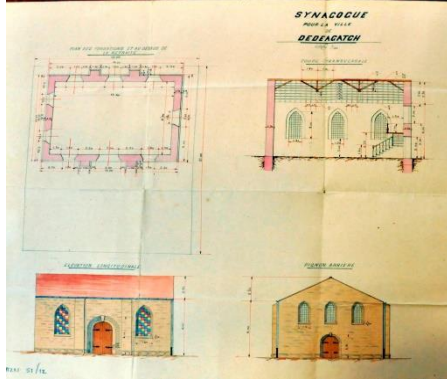
Fotoğraf 3: Petro Broviç

Fotoğraf 2: 1620 yılında Dedeğaç'ın durumu

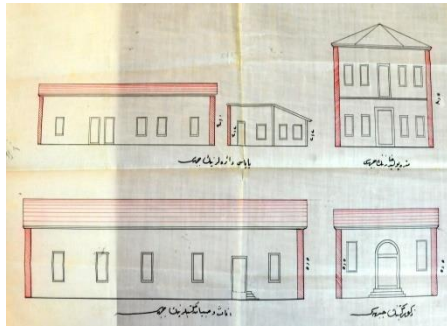
Fotoğraf 4: Derbent Bulgar Mektebi

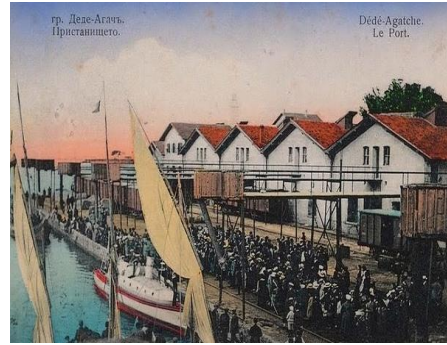
Fotoğraf 5: Sinegog

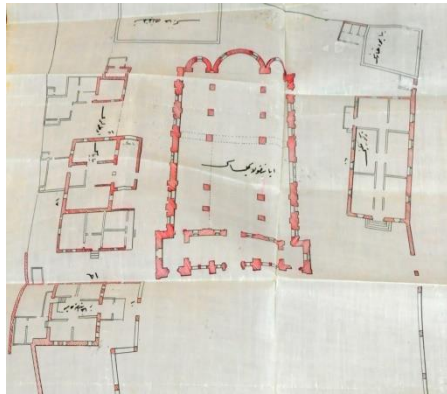
Fotoğraf 8: Bulgar Kilisesi

Fotoğraf 6: Hagios Nicholaos Kilisesi yanı okullar

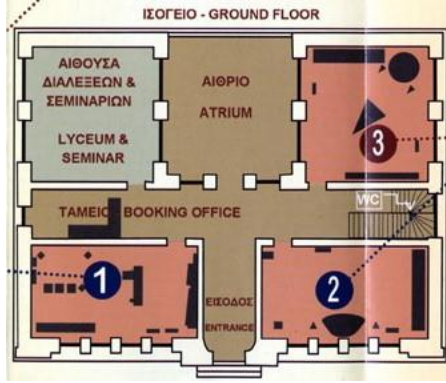
Fotoğraf 9: Dedeagach 1920

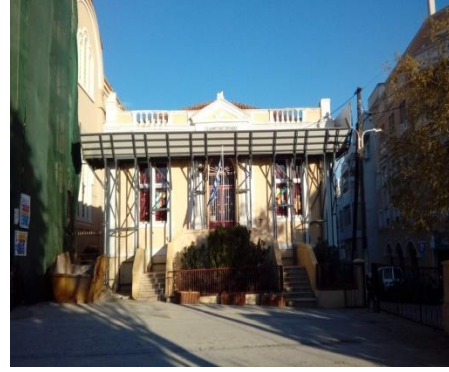
Fotoğraf 7: Hagios Nicholaos Kilisesi alan durumu

Fotoğraf 10: Leontaridis Okulu- İkon Müzesi

Fotoğraf 11: Leontaridis Okulu planı

Fotoğraf 14: Hagios Nicholas yanı ilkokul

Fotoğraf 12: Leontaridis Okulu

Fotoğraf 15: Hagios Nicholas yanı ilkokul

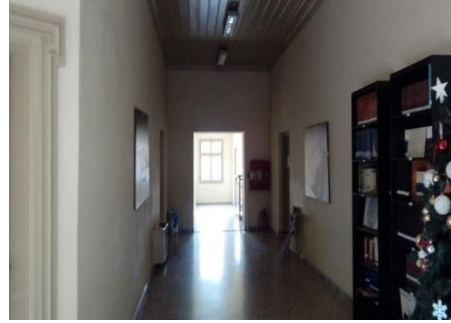
Fotoğraf 13: Leontaridis Okulu cephe

Fotoğraf 16: Hagios Nicholas yanı ilkokulun içi

Fotoğraf 17: Gureba Hastanesi

Fotoğraf 20: Gureba Hastanesi içi

Fotoğraf 18: Gureba Hastanesi içten

Fotoğraf 21: Zarifio Pedagoji Akademisi

Fotoğraf 19: Gureba Hastanesi

Fotoğraf 22: Çocuk yuvası

Fotoğraf 23: Çocuk yuvası giriş

Fotoğraf 26: Dedeğaç Camii

Fotoğraf 24: Dedeğaç Camii ve mektep

Fotoğraf 27: Dedeğaç Camii içten

Fotoğraf 25: Hagios Nikolaos Kilisesi

Fotoğraf 28: Dedeğaç Camii içten

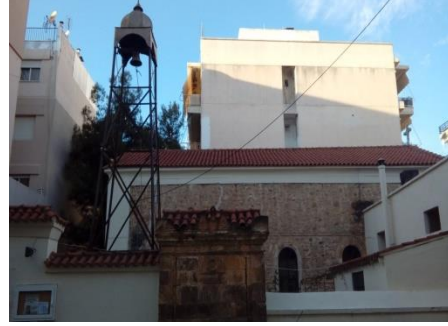
Fotoğraf 29: Dedeğaç Camii hazire- solda Faik Paşa sağda Alemdar

Fotoğraf 32: Ayios Lyosif Kilisesi Kapı

Fotoğraf 30: Dedeğaç Camii kitabe

Fotoğraf 33: Ayios Loannis Prodromos (Surb Gabet) Ermeni Kilisesi

Fotoğraf 31: Ayios Lyosif Katolik Kilisesi

Fotoğraf 34: Ayios Loannis Prodromos (Surb Gabet) Ermeni Kilisesi doğu cephesi

Fotoğraf 35: Ayios Loannis Prodromos (Surp Grabet) Ermeni Kilisesi içten

Fotoğraf 38: Dedeğaç Hükümet binası güney- doğu cepheleri

Fotoğraf 36: Ayios Loannis Prodromos (Surp Grabet) Ermeni Kilisesi batı içten

Fotoğraf 39: Karargah Merkezi

Fotoğraf 37: Dedeğaç Hükümet binası

Fotoğraf 40: Karargah Merkezi sokaktan

Fotoğraf 41: Tren İstasyonu

Fotoğraf 44: Demiryolları Ofisi

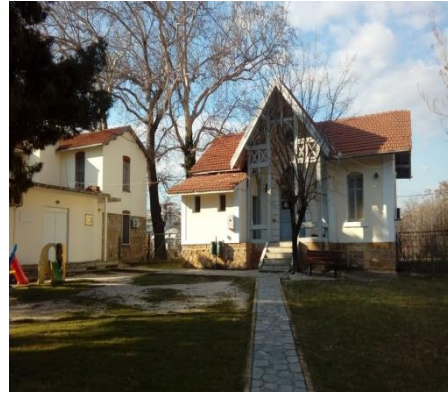
Fotoğraf 42: Tren İstasyonu yönetim binası

Fotoğraf 45: Demiryolları Ofisi ana cephe

Fotoğraf 43: Tren İstasyonu müştemilat

Fotoğraf 46: Askeri İstasyon

Fotoğraf 47: Askeri İstasyon ana cephe

Fotoğraf 48: Askeri İstasyon batı cephesi

Fotoğraf 49: Tütün mağazası

Fotoğraf 50: Tütün mağazası ana cephe

Fotoğraf 51: Tütün mağazası içten

Fotoğraf 52: Tütün mağazası içten orta kat

Fotoğraf 53: Katolik Piskopos Binası

Fotoğraf 56: Liman depoları

Fotoğraf 54: Liman depoları

Fotoğraf 57: Fener

Fotoğraf 55: Liman depoları

Fotoğraf 58: Trakya Etnoloji Müzesi

Fotoğraf 59: Trakya Etnoloji Müzesi

Fotoğraf 62: Nea Vissa kadın giysisi

Fotoğraf 60: Pomak kadın giysisi Russa

Fotoğraf 63: Karakağan Sarakassan

Fotoğraf 61: Sille Konya kadın giysisi

Fotoğraf 64: Ortaköy kadın giysisi

Fotoğraf 65: Kadife ipek önlük

Fotoğraf 68: Kapadokya kadın giysisi

Fotoğraf 66: Trakya gümüş kemer

Fotoğraf 69: Kuzey Trakya Karakaçan baş tacı

Fotoğraf 67: Kuzey Trakya Kavaklı gümüş bileklik

Fotoğraf 70: Edirne boncuk işlemeli ayakkabı

Fotoğraf 71: Sufli ipek kadın kıyafeti

Fotoğraf 74: Ormonie 1920 öncesi kadın kıyafeti

Fotoğraf 72: Kavaklı kadın kıyafeti

Fotoğraf 75: Uzunköprü kadın kıyafeti

Fotoğraf 73: Karadeniz Trabzon gümüş gerdanlık

Fotoğraf 76: Gagavuz kız ve erkek çocuk kıyafeti

Fotoğraf 77: Gagavuz damat yeleği

Fotoğraf 78: Nea Vissa kayınvalidenin düğünden önce geline verdiği gelinbaşı

Fotoğraf 79: Edirne kadın kıyafeti

Fotoğraf 80: Trakya erkek kıyafeti

Fotoğraf 81: Mari topluluğu gelinlik

Fotoğraf 82: Karadeniz kadın kıyafeti

Fotoğraf 83: Safranbolu bilezik ve kemer tokası

Fotoğraf 86: Petrota bölgesi kadın kıyafeti

Fotoğraf 84: Tekirdağ kese

Fotoğraf 87: Metades bölgesi kadın kıyafeti

Fotoğraf 85: Karakaçan festival erkek ve çocuk kıyafeti

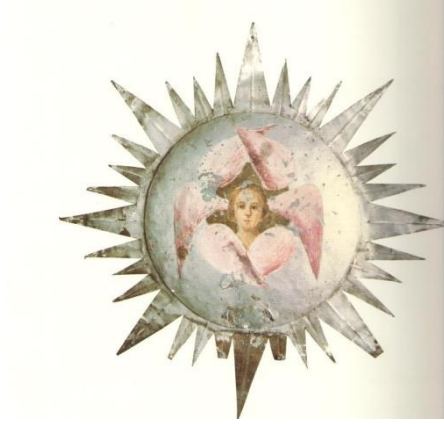
Fotoğraf 88: Hizmetkar Lord Dimitrakis Paniotakis adına 1879 yılında Loannis Papadopoulos tarafından yapılan ikon

Fotoğraf 89: Özel koleksiyon Kuzey Trakya geç 19. yy.

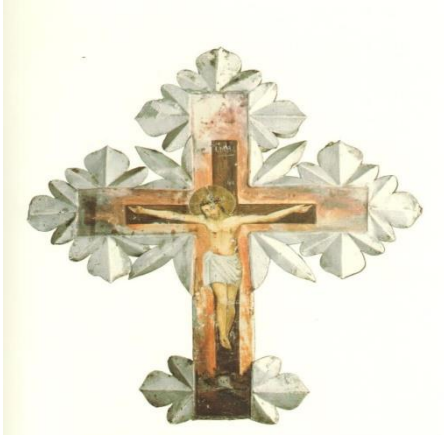
Fotoğraf 92: Hodegetria Meryem geç 19. yy.

Fotoğraf 90: İkon tabela Evros geç 19. yy.

Fotoğraf 93: Nea Vissa def

Fotoğraf 91: Metal haç Evros geç 19. yy.

Fotoğraf 94: Bronz ikon- kutsal üçleme

Fotoğraf 95: Kuzey Trakya Melek 19. yy. gümüş

Fotoğraf 98: 1701 tarihli vaftiz sürahisi

Fotoğraf 96: Hagios Georgios toka parçası

Fotoğraf 99: Kerobin tasvirli sancak başı

Fotoğraf 97: 1889 tarihli reçine kabı (Gülabdan)

Fotoğraf 100: Vaftiz tası 1839 tarihli

Fotoğraf 101: Bafra Kominyon ekmeği damgası

Fotoğraf 104: Gümüş kominyon kadehi 18.yy.

Fotoğraf 102: Geleneksel vaftiz kıyafeti-bebek şapkası ve muskası

Fotoğraf 105: Kilise hazinesi 1872 tarihli gümüş tabak

Fotoğraf 103: Kuzey Trakya 17. yy. gümüş takdis haç

Fotoğraf 106: Adak eşyaları

Fotoğraf 107: Adak eşyaları

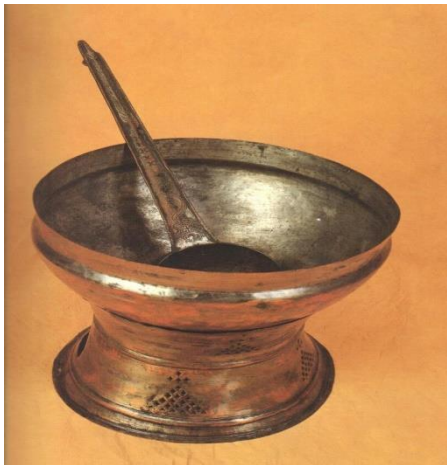
Fotoğraf 110: Rodopi pomak süzgeç

Fotoğraf 108: Helva tezgahı

Fotoğraf 111: Rodopi şeker kasesi

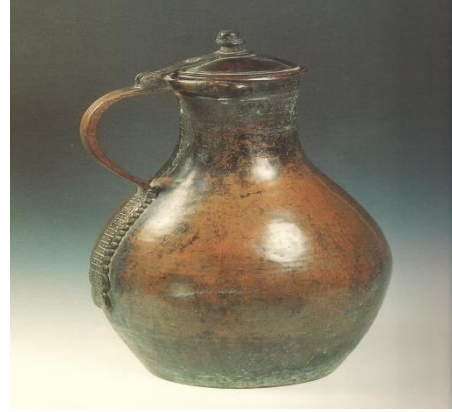
Fotoğraf 109: Rodopi Bandia zeytinyağı ısıtma tavası

Fotoğraf 112: İskeçe kurabiye kabı

Fotoğraf 113: Havanlar

Fotoğraf 116: Karadeniz su kabı

Fotoğraf 114: Şekerleme kutuları

Fotoğraf 117: Bronz kab

Fotoğraf 115: Komotini (Gümölcine) leblebi tavası

Fotoğraf 118: Ermeni leğen ve ibrik

Fotoğraf 119: 1793 tarihli tabak

Fotoğraf 122: Sefer tasları 1871 tarihli

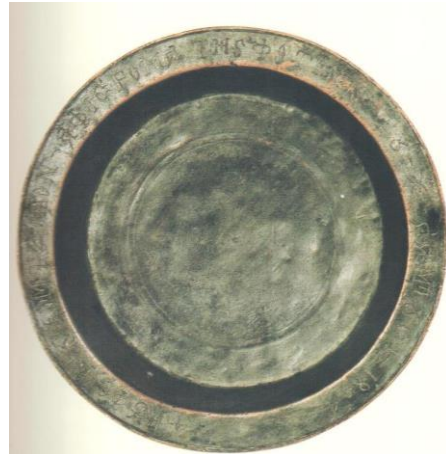
Fotoğraf 120: 1747 tarihli tabak- sahan

Fotoğraf 123: Tabak

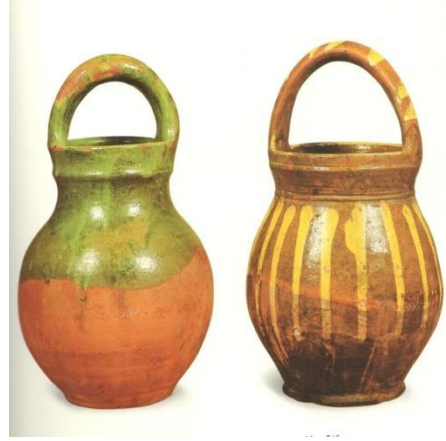
Fotoğraf 121: Trabzon bronz güğüm

Fotoğraf 124: Kapaklı sahan 1804 tarihli

Fotoğraf 125: İskeçe'den Çanakkale seramik

Fotoğraf 128: Meteksadis süt kapları

Fotoğraf 126: Çanakkale seramik

Fotoğraf 129: Süfli toprak bardak ve kavanoz

Fotoğraf 127: Dimetoka saklama kapları

Fotoğraf 130: Çanakkale seramik

Fotoğraf 131: Enez seramik

Fotoğraf 134: Pomak seramik

Fotoğraf 132: Dimetoka zeytinyağı kabı

Fotoğraf 135: Mısır tanelerini ayıklama aracı

Fotoğraf 133: Çanakkale seramik

Fotoğraf 136: Tahıl ölçme aleti ölçme kabı

Fotoğraf 137: Zeytinyağı presi 19. yy.

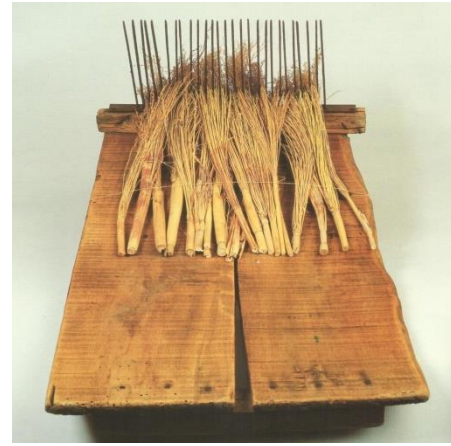
Fotoğraf 138: Ahşap yabalar

Fotoğraf 139: Deriden elek

Fotoğraf 140: Ekin biçme için ellik

Fotoğraf 141: Süpürge otu tarama aracı

Fotoğraf 142: Süpürge dikmek için sıkıştırma aracı

Fotoğraf 143: Süpürge sapı eğme aracı

Fotoğraf 146: Tütün tarlaları için pulluk

Fotoğraf 144: Süpürge otunu çekirdeklerinden ayırma davulu

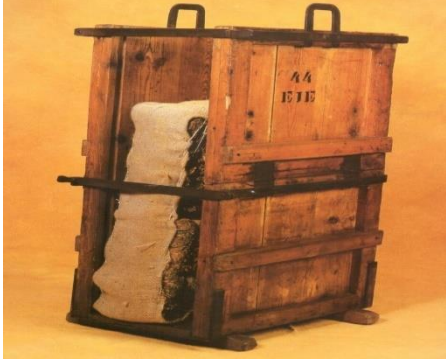
Fotoğraf 147: Tütün yapraklarını kesmek için havan- 1926

Fotoğraf 145: Tütün demetleri için asma aracı

Fotoğraf 148: Tütün koyulan tabaka

Fotoğraf 149: Tütün yapraklarını paketleyip gösterime sunmak için sandıklar

Fotoğraf 150: Yaprakları paketlemeden önce depolandığı ahşap kapaklı kutu

Fotoğraf 151: Demetli tütün yaprakları

Fotoğraf 152: Yaprakları demetlemek için dikey pres

Fotoğraf 153: Saranda (Kırklareli) Kilisesi 1897 tarihli imbik

Fotoğraf 154: 1895 tarihli rakı üretme kabı

Fotoğraf 155: Sufli üzüm presi

Fotoğraf 158: Susam öğütme taşı

Fotoğraf 156: Rakı boşaltma ve şarabı ölçme kabı

Fotoğraf 159: Pişmiş toprak bal kovanı

Fotoğraf 157: Susam yağı presi

Fotoğraf 160: Arı için duman körüğü

Fotoğraf 161: Kovan

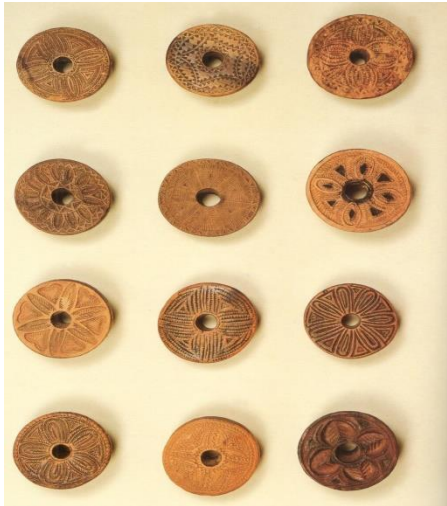
Fotoğraf 164: Sufli Tzivres fabrikası koza çözme makinesi

Fotoğraf 162: Pomak bal süzme presi

Fotoğraf 165: Kumaş ve yün boyama için kaplar

Fotoğraf 163: Ahşap yün eğirmek için ağırşak

Fotoğraf 166: El eğirme yünler

Fotoğraf 167: Eğrilmiş yünler

Fotoğraf 168: Keteni ezme için mengene

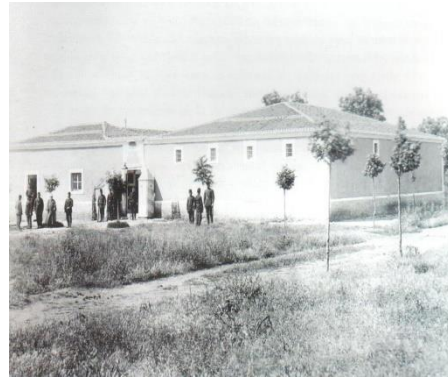
Fotoğraf 169: Lanari yün veya keteni tarama yatağı

Fotoğraf 170: İp yapmak için dönen makaralar

Fotoğraf 171: Karakaçan- Sarakatsan yontulmuş örekesi

Fotoğraf 172: Dedeğaç hapishanesi

Fotoğraf 173: Dedeğaç hükümet konağı ve solda Camii

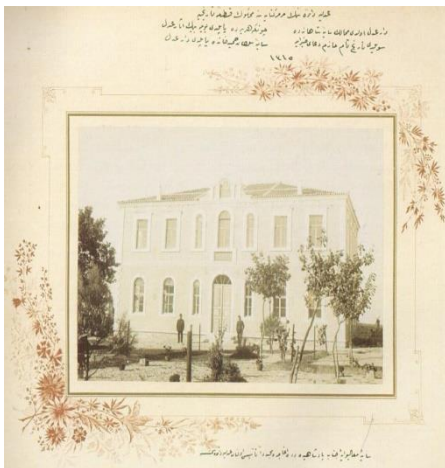
Fotoğraf 176: Dedeğaç jandarma dairesi

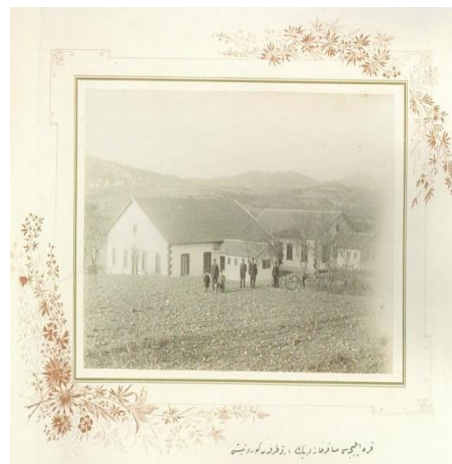
Fotoğraf 174: Dedeğaç reji dairesi

Fotoğraf 177: Dedeğaç kışlası

Fotoğraf 175: Dedeğaç adliye binası

Fotoğraf 178: Karahlıca (Trianapolis) kaplıcaları

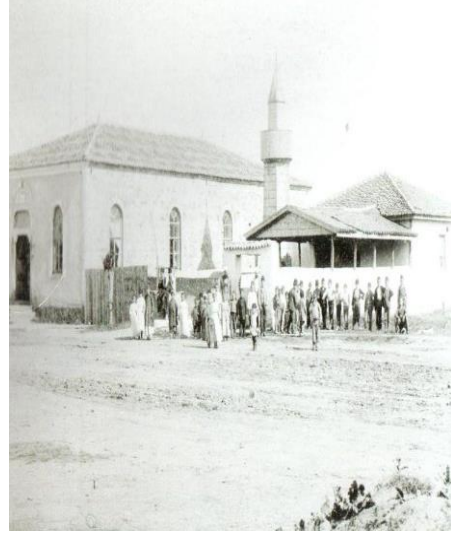
Fotoğraf 179: Dedeğaç hükümet binası inşa edilirken ve sağ tarafta Camii

Fotoğraf 180: Karailıca (Triapolis) kaplıcaları

Fotoğraf 181: Dedeğaç hükümet binası yanda Camii

Fotoğraf 182: Dedeğaç Camii ve mektep

Fotoğraf 183: İstasyon